

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus

Senja Kulmalahti
Henna Mustonen

"Tiedonkulku on varmaan yhteistyön suurimpia haasteita" – VAR-
HAISKASVATUKSEN NÄKÖKULMIA LASTENSUOJELUN KANSSA
TEHTÄVÄSTÄ YHTEISTYÖSTÄ

Opinnäytetyö
Helmikuu 2020

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2020
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijät
Senja Kulmalahti, Henna Mustonen

Nimeke
"Tiedonkulku on varmaan yhteistyön suurimpia haasteita" – VARHAISKASVATUKSEN
NÄKÖKULMIA LASTENSUOJELUN KANSSA TEHTÄVÄSTÄ YHTEISTYÖSTÄ

Toimeksiantaja
Joensuun kaupungin varhaiskasvatuspalvelut

Tiivistelmä

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä ja sen kehittämistä Joensuun kaupungissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista yhteistyö on tällä hetkellä sekä, miten sitä voitaisiin kehittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Toimeksiantajana toimi Joensuun varhaiskasvatuspalvelut.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisesti käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistona oli seitsemän eri puolilla Joensuuta työskentelevän varhaiskasvatuksen työntekijän kokemukset. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla.

Analyysin tuloksena muodostui neljä eri pääteemaa. Huolen heräämisen havaittiin toimivan yhteistyön pohjana. Tiedonkulku koettiin suurimpana ongelmana varhaiskasvatuksen puolella. Yhteistyöhön vaikuttavat lasten huoltajat, sillä heillä on oikeus päättää, kerrotaanko lastensuojelun asiakkuudesta varhaiskasvatuksen työntekijöille. Lastensuojelun kynnyksen madaltaminen perheille olisi tarpeen, jotta perheet kertoisivat avoimemmin mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta. Yleisiä toimintaohjeita huolta herättäviin tilanteisiin kaivattiin. Yhtenä jatkokehitysideana voitaisiin selvittää myös lastensuojelun näkökulmaa yhteistyön toimivuudesta ja kehittää toimintamalli varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun väliselle yhteistyölle.

Kieli
suomi

Sivuja 55
Liitteet 4
Liitesivumäärä 4

Asiasanat

varhaiskasvatus, ehkäisevä lastensuojelu, lastensuojelu, moniammatillinen yhteistyö

THESIS
February 2020
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. + 358 13 260 600

Authors
Senja Kulmalahti, Henna Mustonen

Title
"The Flow of Information is Probably One of the Biggest Challenges of Cooperation" –
PERSPECTIVES OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION ABOUT COOPERATION
WITH CHILD WELFARE

Commissioned by
Early childhood education services in the city of Joensuu

Abstract

This thesis examines cooperation and its development between early childhood education and child welfare in the city of Joensuu. The aim was to find out what the cooperation is like now and how it could be developed from the viewpoint of kindergarten teachers. This thesis was commissioned by early childhood education services in the city of Joensuu.

The research was qualitative and inductive content analysis was employed. The data of this research consisted of experiences of seven kindergarten teachers around the city of Joensuu. The content analysis of the data was based on thematic interviews.

As a result, four main themes were found. Awakening of concern was observed to function as a basis for effective cooperation. Flow of information was perceived as the biggest problem from the opinion of the early childhood workers. Most of the cooperation was influenced by the guardians of the children. They have the right to decide whether to inform the early childhood workers about the clientship in child welfare. Lowering the child welfare threshold for families would be necessary, so they would be more open about the clientship in child welfare. General instructions for situations of concern were needed. As a further development idea, perspective of child welfare about the cooperation could be explored and a model for cooperation between early childhood education and child welfare could be developed.

Language

Finnish

Pages 55

Appendices 4

Pages of Appendices 4

Keywords

early childhood education, preventive child welfare, child welfare, multi-professional co-operation

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus.....	6
2.1	Varhaiskasvatuksen määrittelyä	6
2.2	Varhaiskasvatuksen lait ja säädökset	7
2.3	Joensuun varhaiskasvatus.....	8
3	Varhaiskasvatus osana ehkäisevää lastensuojelua	10
3.1	Lastensuojelu.....	10
3.2	Ehkäisevä lastensuojelu	11
3.3	Salassapitovelvollisuudet.....	13
3.4	Lapsen hyvinvointi	14
3.5	Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottaminen	16
4	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	18
4.1	Moniammatillinen yhteistyö.....	18
4.2	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	19
4.3	Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö ja sen kehittäminen	21
5	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	23
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävät	24
7	Opinnäytetyön toteutus	25
7.1	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.....	25
7.2	Kohderyhmä	26
7.3	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	27
7.4	Aineiston analysointi	29
8	Tulokset	31
8.1	Huolen herääminen varhaiskasvatuksessa.....	31
8.2	Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä	34
8.3	Huoltajien merkitys yhteistyöhön	36
8.4	Yhteistyön kehittämisen tarpeet.....	38
9	Pohdinta.....	41
9.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	41
9.2	Opinnäytetyön luotettavuus	44
9.3	Opinnäytetyön eettisyys.....	47
9.4	Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	49
9.5	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet.....	50
	Lähteet.....	52

Liite 1	Haastattelurunko
Liite 2	Haastatteluosuustumislomake
Liite 3	Luokittelunäyte
Liite 4	Aikajana opinnäytetyöprosessin etenemisestä

1 Johdanto

Ehkäisevää lastensuojelua ovat tuki ja erityinen tuki, joita annetaan muun muassa varhaiskasvatuksessa (Lastensuojelulaki 470/2007). Varhaiskasvatuspalvelut ovat siis osa ehkäisevää lastensuojelua (Hakalehto 2018, 285). Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan ja edistetään lasten kasvua, hyvinvointia, kehitystä ja tuetaan vanhemmuutta (Lastensuojelulaki 470/2007). Nämä periaatteet ovat vahvasti esillä myös varhaiskasvatuslaissa kuvatuissa varhaiskasvatuksen tavoitteissa. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun päämäärä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisenä on siis sama. (Heinonen ym. 2018, 179–180.)

Varhaiskasvatuksessa on suhtauduttu lastensuojelun kanssa tehtävän yhteistyön toimivuuteen kriittisemmin kokien yhteistyön vähäiseksi sekä riittämättömäksi. Verrattuna muun muassa äitiys- ja lastenneuvolan rooliin, varhaiskasvatuksen asema ehkäisevän lastensuojelun yhteistyössä näyttäytyy selkiintymättömänä ja vähäisenä. (Paavola 2010, 10, 25.) Lastensuojelun Keskusliiton (2012) julkaisemassa artikkelissa varhaiskasvatuksen työntekijät ovat kritisoineet tiedonsiirron monimutkaisuutta ja yhteistyön riittämättömyyttä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Myös erilaiset väärinkäsitykset puolin ja toisin tuottavat haasteita lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen väliselle yhteistyölle. (Lastensuojelun Keskusliitto 2012.)

Kiinnostuimme selvittämään, kuinka varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö toimii Joensuussa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä sekä sen kehittämisen tarpeita varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyö tehtiin laadullisena tutkimuksena. Toimeksiantajana toimi Joensuun kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö on tärkeä ja pinnalla oleva aihe, josta kaivattiin Joensuussa lisää tietoa kehittämistä varten.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

Varhaiskasvatuslain (540/2018, 2 §) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pedagogisesti painottuvaa kokonaisuutta, joka koostuu lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta. Varhaiskasvatusta voidaan lain mukaan järjestää siihen varatussa tilassa, jota kutsutaan päiväkodiksi (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 21). Varhaiskasvatusta voidaan myös järjestää avoimena varhaiskasvatus-toimintana siihen soveltuvassa tilassa sekä perhepäivähoitona perhepäiväkodissa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 §). Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu ja osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja sillä on tärkeä merkitys lapsen kasvun ja oppimisen kannalta. Lasten varhaiskasvatuksessa oppimat tiedot ja taidot vaikuttavat esimerkiksi heidän osallisuuteensa ja aktiiviseen toimijuuteen yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2018, 7, 14.) Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) on todennut, että jokainen alle kouluikäinen lapsi on oikeutettu varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatukseen osallistumisesta päättävät kuitenkin lapsen huoltajat. (THL 2019.)

Opetushallituksen (OPH) mukaan varhaiskasvatus tukee ja täydentää huoltajien kasvatustyötä sekä vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille yhdenvertaiset edellytykset kokonaisvaltaiselle kasvulle, oppimiselle ja kehitykselle edistämällä lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. (OPH 2018, 7, 14.) Kansainvälisen määritelmän mukaan varhaiskasvatus on koulutetun henkilöstön vastaamaa tavoitteellista, ryhmämuotoista kasvatus- ja opetustoimintaa (Heinonen ym. 2016, 25).

Varhaiskasvatuksen tavoitteiden mukaisesti varhaiskasvatuksen tulee edistää lapsen kehityksen ja iän mukaista kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua, terveyttä ja kehitystä. Varhaiskasvatuksessa on kiinnitettävä huomiota lapsen mah-

dolliseen yksilöllisen tuen tarpeeseen ja tarpeen ilmettyä järjestää tarkoituksenmukaista tukea toimien yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä on tehtävä monialaisesti lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen parhaaksi. Kasvatustyössä tulee tukea myös lapsen huoltajaa. Näiden varhaiskasvatuslain 3 §:ssä lueteltujen tavoitteiden tulee olla varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteina. (Hakalehto 2018, 269.) Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti laaditaan, kehitetään ja arvioidaan varhaiskasvatuksen perusteita sekä paikallista ja lapsen omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa (OPH 2018).

Varhaiskasvatus on lasten tila ja kohtaamispaikka, jossa lapset ja aikuiset tapaa-
vat ja sitoutuvat johonkin, missä he voivat käydä vuoropuhelua, kuunnella ja kes-
kustella. Tämän takia varhaiskasvatuksella on tärkeä merkitys; se vaikuttaa yksi-
löiden kasvuun osana hyvinvointivaltiota. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on
mahdollisuus edistää ja tukea yhteistyön ja yhteenkuuluvuuden suhteita koko
ajan muuttuvassa monimuotoisessa yhteiskunnassa. (Dahlberg, Moss & Pence
2007, 80.)

2.2 Varhaiskasvatuksen lait ja säädökset

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat monet lait ja säädökset. Varhaiskasvatukselta ja varhaislapsuudesta määrätään varhaiskasvatuslaissa. Lisäksi sitä täydentävät varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, päivähoitoasetus sekä sosiaalihuollon lainsäädäntö. (Heinonen ym. 2016, 32.) Opetushallituksen laatima määräys varhaiskasvatuksen perusteista tukee ja ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista sekä järjestämistä yhdenvertaisesti ja laadukkaasti Suomessa. Uudet päivitettyt Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) ovat olleet voimassa vuoden 2019 alusta alkaen. Kuntien ja yksityisten varhaiskasvatuksen järjestäjien on täytynyt päivittää omat varhaiskasvatussuunnitelmansa elokuuhun 2019 mennessä. (OPH 2019.)

Varhaiskasvatus perustuu Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimukseen (Alila, Eskelinen, Estola, Kahiluoto, Kinos, Pekuri, Polvinen, Laaksonen & Lamberg 2014, 22). Yhdistyneistä kansakunnista käytämme myöhemmin lyhennettä YK. YK:n lapsen oikeuksien sopimus on kansainvälinen ja keskeisin lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, joka hyväksyttiin vuonna 1989 YK:n yleiskokouksessa. Vuonna 1991 tämä yleissopimus tuli voimaan Suomessa. (Alila ym. 2014, 22.) Sopimus takaa koulutuksen, tasa-arvon, turvan sekä terveyden jokaiselle lapselle. Näiden perusoikeuksien takaaminen on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tärkein tavoite. Sopimuksen periaatteina ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, lapsen oman näkemyksen kunnioittaminen sekä oikeus elämään ja kehittymiseen. Sopimuksen vahvistaneet ja sen voimaan saattaneet valtiot ovat sitoutuneet toimimaan sopimuksen mukaisesti näiden periaatteiden ja tavoitteiden toteutumiseksi. (Unicef 2019a; Unicef 2019b.)

Varhaiskasvatuksen kannalta tärkeistä perusoikeuksista määrätään myös vuonna 2000 voimaan tulleessa perustuslaissa. Näitä huomioitavia perusoikeuksia ovat esimerkiksi yhdenvertaisuus, oikeusturva, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet sekä perusoikeuksien turvaaminen. (Alila ym. 2014, 23–24.) Näiden perusoikeuksien toteutumisen turvaaminen on julkisen vallan tehtävä (Perustuslaki 731/1999, 22 §).

2.3 Joensuun varhaiskasvatus

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta asukkailleen ja huolehdittava siitä, että lapselle on saatavissa varhaiskasvatusta kunnan järjestämänä tai valvottuna siinä laajuudessa kuin tarve edellyttää (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 6 §; Mahkonen 2012, 40). Varhaiskasvatuksen järjestäjien – kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan – varhaiskasvatuksen toteuttamista määräävät ja ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ne luovat pohjan yhdenvertaiselle ja laadukkaalle varhaiskasvatuksen toteutumiselle koko maassa. Varhaiskasvatuksen järjestäjät laativat valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman

perusteiden mukaisesti myös omat paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Nämä laaditut varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat, määrittelevät ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä. (OPH 2018, 7–8.)

Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkennettiin kesäkuussa 2019. Se on laadittu osaksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja paikallisesti päätettävät asiat on kirjattu erikseen jokaiseen lukuun. Myös paikallisesti päätettävät, mutta seudullisesti linjatut asiat on erotettu tekstistä. Seudulliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka on yhteinen kaikille toimintamuodoille (päiväkoti ja avoin varhaiskasvatus), voi tehdä omia tarkennuksia. Myös Joensuun kaupungin linjaukset ovat kirjattu erikseen näkyville, sillä Joensuun kaupungin varhaiskasvatussyksiköt kirjaavat yksikkökohtaisia tarkennuksiaan varhaiskasvatuksen vuosisuunnitelmaan eivätkä tee omia varhaiskasvatussuunnitelmia. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 4–5.)

Positiivisen pedagogiikan ajattelu- ja toimintatavat ohjaavat Joensuun seudun varhaiskasvatusta. Tavoitteena positiivisella pedagogiikalla on lapsen onnistumisien tekeminen näkyväksi, lapsen vahvuuksien tunnistaminen sekä kannustavan ja rohaisevan palautteen antaminen omien vahvuuksien käyttämisestä. Joensuun seudun varhaiskasvatuksen arvoperustan luovat oppiminen, vastuullisuus ja hyvinvointi. Nämä arvot näkyvät ja toteutuvat arjessa esimerkiksi oppimisen ilona, vastuullisen toiminnan järjestämisenä sekä hyvinvoinnin lisääntymisenä. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 21, 23.)

Lapsen oppimisen ja kehityksen tukea toteutetaan ja järjestetään Joensuun seudun varhaiskasvatuksessa päiväkodeissa sekä perhepäivähoidoissa. Joensuun seudun varhaiskasvatuksessa kaikille lapsille annetaan yleistä tukea ja tarvittaessa tehostettua ja erityistä tukea. Lapsen mahdollisen tuen tarve suunnitellaan yhdessä huoltajien sekä muiden sellaisten tahojen kanssa, jotka ovat tärkeitä tuen järjestämisen kannalta. Tuki suunnitellaan aina lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti tavoitellen lapsen hyvinvoinnin lisäämistä. Yhteistyötä toteutetaan huoltajien suostumuksella esimerkiksi neuvolan ja muiden kunnallisten palveluiden kanssa. Yhteistyössä hyödynnetään huoltajien sekä varhaiskasvatuksen

työntekijöiden näkemyksiä. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 24, 43.)

Pohjan huoltajien kanssa tehtävälle yhteistyölle Joensuussa luovat luottamus, yhteinen näkemys lapsen parhaasta sekä joustavuus. Huoltajan näkemystä oman lapsensa asioista kunnioitetaan ja yhteistyön käytännöistä sovitaan yhdessä. Tärkeää on huoltajien ja lasten kokemus siitä, että jokainen päivä on hyvä päivä, pitäen sisällään iloa ja onnistumisia. Hyviin päiviin kuuluu joskus myös pettymystä sekä surua, jotka on tärkeä ratkaista ja keskustella lapsia vahvistaen. Yhteistyötä tehdään huoltajien kanssa positiivisen pedagogiikan merkeissä ja kaen heille lapsen onnistumisia ja vahvuuksia. Päivittäisten keskusteluiden yhteydessä keskustellaan myös toiminnan tavoitteista ja niiden merkityksestä lapsen kasvuun. Ryhmän toiminnan tavoitteista ja sisällöistä kerrotaan huoltajille säännöllisesti. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 42.)

3 Varhaiskasvatus osana ehkäisevää lastensuojelua

3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasten hyvinvoinnin turvaaminen ei ole ainoastaan lastensuojeluviranomaisten tehtävää työtä, vaan se koskee myös muita viranomaisia ja kansalaisia. (THL 2019.) Lastensuojelussa tavoitteena on aina mahdollisimman avoin ja ennakoitavissa oleva yhteistyö niin lasten, vanhempien kuin yhteistyökumppaneiden kanssa (Heinonen ym. 2016, 179).

Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea lasten huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä huolenpidossa ja kasvatustehtävässä. Lapsen etu on aina otettava huomioon lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja sitä toteutettaessa sekä asetettava etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. Jollei lapsen etu muuta

vaadi, on lastensuojelussa käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia ja toimittava mahdollisimman hienovaraisesti. Avohuollon tukitoimien järjestäminen ja asiakassuunnitelmien tekeminen kuuluvat lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Jos sijaishuolto nähdään lapsen edun kannalta tarpeelliseksi, on se järjestettävä viipymättä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on huomioitava tavoite perheen jälleen yhdistämisestä lapsen edun mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 470/2007.)

Varsinaista lastensuojelun tarvetta ehkäistään lasten ja nuorten hyvinvointia edistävillä toimilla, joihin kuuluu esimerkiksi varhaiskasvatus, neuvola ja koulu. Näillä tahoilla on tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa. (THL 2016.) Lapsen oikeuksien toteuttaminen on kaikkia viranomaisia ja koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä. Lapsen oikeuksista on säädetty Suomen perustuslaissa, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, joissa jokaisessa veloitetaan lapsen edun asettamisesta etusijalle. (THL 2016.)

Lastensuojeluviranomaiselle tulee tehdä lastensuojeluilmoitus, kun havaitsee tai saa tietää seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarvetta on syytä selvittää. Lastensuojeluilmoituksen saatuaan on sosiaalityöntekijän arvioitava seitsemän arkipäivän kuluessa, onko aiheellista tehdä lastensuojelutarpeen selvitys. Lastensuojelutarpeen selvitys lapsen tilanteesta on tehtävä viimeistään kolmen kuukauden sisällä tämän ilmoituksen vastaanottamisesta. (Paavola 2010, 3.)

3.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelun lisäksi kunnissa järjestetään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan ja edistetään lasten kasvua, hyvinvointia, kehitystä ja tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua ovat tuki ja erityinen tuki, joita annetaan esimerkiksi päivähoidossa, opetuksessa, muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä äitiys- ja perheneuvolassa. (Lastensuojelulaki 470/2007.) Tuen antaminen

lapsiperheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on aina oltava lapsi- ja perhepalveluiden ensisijainen tehtävä (Heinonen ym. 2016, 178).

Varhaiskasvatuspalvelut ovat osa ehkäisevää lastensuojelua. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on muun muassa tunnistaa lapsen kehitystä vaarantavat riskitekijät ja ohjata lapsi ja hänen huoltajansa heidän tarvitsemansa tuen piiriin. (Hakalehto 2018, 285.) Varhaiskasvatuksen roolia ehkäisevänä lastensuojeluna voidaan tarkastella yksilön sekä yhteiskunnan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen merkitys korostuu yksilön näkökulmaa tarkastellessa kunkin lapsen koko hyvinvoinnin edistäjänä, jolloin keskiössä on lapsen kasvun, oppimisen ja kehityksen edistäminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Yhteiskunnan näkökulmasta tarkastellessa varhaiskasvatuksen merkitys puolestaan korostuu juuri mahdollisten pulmien ehkäisemisenä ja tuen tarjoamisena tilanteissa, joissa lapsella tai hänen perheellään on vaikeuksia tai haasteita. (Heinonen ym. 2016, 181.)

Perheiden jatkuvasti muuttuvat elämäntilanteet heijastuvat aina myös lapsiin, joten ensisijaisen tärkeää olisikin arvioida lapsen tukemiseen tähtääviä toimenpiteitä lasten kasvatuksessa, hoidossa ja opetuksessa. Lapset, jotka ovat lastensuojelun piirissä, tarvitsevat elämäntilanteidensa vuoksi erityisesti tuettua varhaiskasvatusta sekä sosiaalista ja emotionaalista tukea. Tällaisia merkityksellisiä tuen muotoja ovat arkipäiväiset toiminnot ja vuorovaikutussuhteet aikuisiin ja muihin lapsiin. (Viittala 2006, 66–68.) Lapsilla on oikeus siihen, että heidän kehityksestään ollaan kiinnostuneita ja mahdollisiin kehitystä uhkaaviin riskeihin puututaan riittävän ajoissa. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen kuuluu varhaiskasvatuksen henkilökunnan velvollisuuksiin. (Hakalehto 2018, 285.)

Ehkäisevän lastensuojelun lähtökohtana on lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen sekä vanhempien tukeminen. Nämä periaatteet ovat vahvasti esillä myös varhaiskasvatuslaissa kuvatuissa varhaiskasvatuksen tavoitteissa. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun päämäärä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisenä on siis sama. Varhaiskasvatuksen toteuttaessa omaa perustehtäväänsä toimii se siis jo lähtökohtaisesti ehkäisevänä lastensuojeluna. Käytännössä ehkäisevän lastensuojelun tehtävänä on löytää keinoja, joilla voidaan parhaiten tukea ja auttaa huoltajia lastensa kasvatuksessa. (Heinonen ym. 2018,

179–180.) Ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu monia toimijoita ja monia erilaisia palveluita. Se on hyvin laaja tehtäväkenttä. Ehkäisevän lastensuojelun toimintatavoista ja yhteistyöstä tulisi olla selkeät suunnitelmat ja ohjeet, jotta moniammatillisuuden on mahdollista toteutua ilman tiedonkulun vaikeuksia. (Paavola 2010, 25–26.)

3.3 Salassapitovelvollisuudet

Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjojen pitämistä salassa. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa muun muassa sitä, ettei lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia saa antaa ulkopuolisten luettavaksi, vaan ne on pidettävä salassa. Salassapidon lisäksi täytyy muistaa myös vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuudella tarkoitetaan kieltoa tiedon ilmaisemisesta suullisesti. Tämä koskee kaikkea työn yhteydessä kuultua ja saatua salassa pidettävää tietoa. (Heinonen ym. 2016, 245.)

Sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000, 17 §) mukaan tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan huollon, hoidon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, toteuttamiseksi tai järjestämiseksi, voidaan luovuttaa, jos se nähdään tarpeelliseksi lapsen edun vuoksi tai asiakkaan oikeuksien ja etujen turvaamiseksi. Salassapitovelvollisuudella ja vaitiolovelvollisuudella suojellaan lasta ja hänen huoltajiaan arkaluonteisten tietojen paljastumiselta. Näillä lakiin kirjatulla velvollisuuksilla kunnioitetaan ihmisarvoa. (Mahkonen 2016, 168.) Keskeisimmät varhaiskasvatuksen salassapitosäännökset on kirjattu sosiaalihuollon asiakaslakiin ja julkisuuslakiin (Heinonen ym. 2016, 245). Lapsen siirtyessä toiseen varhaiskasvatuksen yksikköön on aikaisemman varhaiskasvatuksen järjestäjän kuitenkin luovutettava lapsen tiedot salassapitosäännöksistä huolimatta uudelle varhaiskasvatuksen järjestäjälle. Näillä lapsen tiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka ovat välttämättömiä uuden varhaiskasvatuksen järjestäjälle. Myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjän pyynnöstä voidaan vastaavat tiedot luovuttaa eteenpäin. (Varhaiskasvatuslaki 549/2018, 41 §.)

Lastensuojelua ja sosiaalihuoltoa koskevissa säädöksissä on salassa pidettävän tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä. Esimerkiksi opetustoimen, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava salassapitosäännöksistä huolimatta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat saaneet tehtävässään tietää lapsesta, jonka huolenpidon ja hoidon tarve, hänen oma käyttäytymisensä tai hänen kehitystänsä vaarantavat olosuhteet tarvitsevat lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Kyseisillä henkilöillä on myös velvollisuus ilmoittaa poliisille salassapitosäännöksistä huolimatta, jos heillä on syytä epäillä lapsen kohdistunut rangaistava teko. (Lahtinen, Vanttaja & Vehkamäki 2018, 28–29.)

Viranomaisten asiakirjat ovat yleensä julkisia, mutta pääsääntöisesti lastensuojelun asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Tämän takia tiedonvaihto lastensuojelussa on haasteellista. Salassa pidettäviä tietoja ovat erityisesti arkaluonteiset tiedot, joita kaikilla ei ole oikeus käsitellä. Oikeus näiden tietojen käsittelyyn on vain tietyillä viranomaisilla tehtävänsä nojalla. Muun muassa perheen tai lapsen saamat palvelut, terveyteen liittyvät asiat, etuudet tai tukitoimet ovat tällaisia arkaluonteisia tietoja. Lapsen edun kannalta on joskus tärkeää, että eri palveluiden asiantuntijat ovat tietoisia lapsen ja perheen tuen ja avun tarpeista. Tietoja lasten asioista voidaan vaihtaa huoltajien suostumuksella, joten käytännöllisin ja helpoin tapa eri viranomaisten välisen tiedonkulun sujumiseksi on pyytää lupa tietojen vaihtoon lapsen huoltajilta. (Heinonen ym. 2016, 200.)

3.4 Lapsen hyvinvointi

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen hyvinvointia (Varhaiskasvatuslaki 580/2018). Lapsen hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun huolenpidosta vastaavien henkilöiden tukeminen kuuluu julkisen vallan tehtäviin. Varhaiskasvatuksen on esitetty olevan esimerkki tästä julkisen vallan tehtävästä. (Alila ym. 2014, 24.) Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat lapsen huoltajien lisäksi avainasemassa lapsen kehityksen kannalta, sillä he muokkaavat ympäristöä, jossa lapsi kasvaa. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden luoman ympäristön herk-

kyys, järjestys ja vastaanottavuus muodostavatkin lapselle avainasemassa olevan ympäristön myös sosiaalisten mahdollisuuksien kannalta. (Anyon, Austin, Berzin, Stone & Taylor 2012, 22.)

Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on aina lapsen huoltajilla. Lain mukaan heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys sekä hyvinvointi. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Tilanteissa, joissa voidaan tukea lasta paremmin varhaiskasvatuksessa kuin kotona, tulee varhaiskasvatusta järjestää kokopäiväisesti. Tällaisia tilanteita ovat Hakalehdon (2018, 274) mukaan ne, joissa kokopäiväinen varhaiskasvatus nähdään tarpeelliseksi lapsen kehityksen, tuen tarpeen, lapsen edun tai perheen olosuhteiden vuoksi. Tuen tarvetta voi esimerkiksi esiintyä taidollisella, tiedollisella, fyysisellä osa-alueella, tunne-elämässä tai muulla kehityksen ja oppimisen alueella. Perheen olosuhteista puolestaan on mainittu päihteiden käyttö sekä vanhempien fyysisen ja psyykkisen terveyden ongelmat. Lisäksi yhtenä syynä kokopäiväisen varhaiskasvatusoikeuden järjestämiseen voi olla perheen ongelmien ennaltaehkäiseminen esimerkiksi huoltajien ollessa vaarassa uupua. Esimerkkinä tilanteista, joissa vanhemmat voivat uupua ovat muun muassa useamman lapsen syntyminen perheeseen samanaikaisesti sekä jonkun perheenjäsenen pitkäaikaissairaus tai vammaisuus. (Hakalehto 2018, 274.)

Lasten ja nuorten hyvinvointi on ajankohtainen aihe niin arjessa, tutkimuksissa kuin poliittisessa päätöksenteossakin. Suurin osa lasten kanssa työskentelevien aikuisten työstä on ongelmien huomaamista, niihin puuttumista ja niiden ehkäisemistä. Hyvinvoinnin tekijöiden tunteminen ja tunnistaminen auttaa ehkäisemään pahoinvointia ja tukemaan hyvinvointia. Ongelmien korjaaminen jälkikäteen on jo vaikeampaa ja erityisesti henkisesti raskasta. Varhaiskasvatus on paikka, joka tavoittaa lähes jokaisen lapsen: on siis hyvin tärkeää, millaisia hyvinvoinnin edellytyksiä siellä on havaittavissa. (Hohti & Karlsson 2013, 164–165.)

Aikuisen tehtävä on havainnoida lapsen hyvinvointia lapsen ollessa päiväkodissa. Tilannetta on tarkasteltava tarkemmin myös lapsen huoltajien kanssa, jos lapsen kohdalla nousee huoli. (Helenius & Lummelahti 2018, 39–40.) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmannen artiklan (Unicef 2019c) mukaan lapsen

etu on ensisijaisesti huomioitava kaikissa julkisen ja yksityisen palveluiden ja viranomaisten toimissa.

3.5 Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottaminen

Kansainvälisesti varhaisella puuttumisella tarkoitetaan lasten ja nuorten auttamista ja rajoittamista varhaisessa vaiheessa. Sen tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymisriskejä. Varhainen puuttuminen on varhaisten oireiden tunnistamista, tarvittavien tukitoimien järjestämistä tai toimintaa, jossa huoli otetaan esille varhaisessa vaiheessa tarpeellisen yhteistyön aikaansaamiseksi. (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 186.)

Huoli on subjektiivinen tunne, joka voi syntyä työntekijälle jossakin asiakassuhteessaan (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 187). Huolen herätessä on tärkeää ottaa huoli puheeksi eli ottaa mietityttävä asia puheeksi loukkaamatta toista. Kunnioittavalla puhetavalla on iso merkitys huolen puheeksi ottamisessa. Useimmiten asiakkaat reagoivat tähän puhetapaan myönteisemmin. Menetelmässä korostetaan omaa huolta ja pyydetään apua huolen lieventämiseen. (THL 2018.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden mahdollinen huolen herääminen tulee esiin havainnoimalla lasten leikkiä, toimintaa, hyvinvointia ja vertaissuhteita. Huolen herätessä on tärkeää ottaa huoli puheeksi lapsen huoltajien kanssa mahdollisimman varhain. Näin työntekijä kuulostelelee huoltajien näkökulmaa asiaan. (Kekkonen, Lehti & Tirkkonen 2017, 71.) Huoltajien kanssa yhdessä sovitusti voi avun ja tuen tarpeen pohtimiseen tarvittaessa osallistua myös muita asiantuntijoita. Tärkeää kuitenkin on huoltajien luottamuksen säilyminen yhteisen ymmärryksen etsimiseen ja se, että kaikki jakavat vastuuta sekä tehtäviä ratkaisun löytämiseksi. (Kekkonen ym. 2017, 71.) Varhainen puuttuminen mahdollistaa tarvittavan yhteistyön alkamisen. Mahdollisen yhteistyön ja tuen tarpeen arvioimiseksi työntekijä voi hyödyntää huolen vyöhykkeistöä. (THL 2018.)

Huolen vyöhykkeistö (kuvio 1) on yhteistyön väline lasten, nuorten, perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden yhteistyölle. Se kuvaa huolen

astetta ja työskentelysuhteita. Tämä vyöhykkeistö auttaa työntekijää jäsentämään kokemaansa huolen astetta, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyyttä sekä perheen, läheisten ja muiden eri tahojen tarvetta. Vyöhykkeistön avulla myös muut, kuten lapset, nuoret ja perheet, voivat arvioida omaa huolen astettaan ja tuen tarpeitaan. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 188.)

Huolen vyöhykkeistö koostuu neljästä osasta eli vyöhykkeestä. Nämä vyöhykkeet on jaettu koetun huolen mukaan. Työntekijän näkökulmasta kuvattuna vyöhyke ”1. Ei huolta” -vyöhyke, on tilanne, jossa työntekijä kokee, että lapsen, nuoren tai perheen asioissa työskentely on sujuvaa. Vyöhykkeellä ”2. Pienen huolen vyöhyke” työntekijä kokee pientä huolta tai ihmettelyä lapsen, nuoren tai perheen tilanteesta. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 188.) Mahkosen (2019, 196) mukaan työntekijä kuitenkin luottaa vielä tunteeseensa siitä, että voi auttaa heitä. Vyöhykkeellä ”3. Tuntuva huoli”, joka on huolen harmaa vyöhyke, työntekijä kokee, että hänen omat keinonsa auttamiseen eivät enää riitä. Tällöin tilanteeseen tarvitaan lisätukea. Kontrolliakin saatetaan tarvita. Tällä tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotain epätoivottavaa, jotta saataisiin aikaan toivottua muutosta. Kontrollin avulla pyritään tuen lisäämiseen. Viimeisellä ”4. Suuri huoli” -vyöhykkeellä huoli on niin kova, että työntekijän ammattietiikka pakottaa nopeaan toimintaan, sillä muutosta tarvitaan heti. Kyse on kriisitilanteesta. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 188.)

Ei huolta 1	Pieni huoli 2	Tuntuva huoli 3	Suuri huoli 4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

Kuvio 1. Huolen vyöhykkeet (THL 2014).

4 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

4.1 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisuudella tarkoitetaan erilaisia asiakastyön vuorovaikutustilanteita. Moniammatillisen työskentelyn tavoitteena on yhteisen tietämyksen rakentaminen jostakin asiasta. Tätä tavoitetta kuvataan yhteistoiminnallisuudella ja jaetulla asiakkuudella. (Hirvonen, Hujala, Kekoni, Laulainen & Mönkkönen 2019, 15–16.)

Yhteistyö on saamista ja antamista ja se yhdistää erilaista osaamista yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Yhteistyön kautta voidaan omaksua helpommin uusia toimintatapoja. (Heinonen ym. 2016, 185.) Yhteistyöllä tavoitellaan yhteistä päämäärää jakamalla tietoja, taitoja, kokemuksia ja tehtäviä. Ammatillisen yhteistyön perustana ovat lapset ja perheet sekä yhdessä heidän parhaaksi toimiminen. (Mahkonen 2016, 150.) Kun työskennellään perheiden ja lasten kanssa, yhteistyö on tärkeää rakentaa huomioiden perheen lähtökohdat sekä ottaa lapset ja perhe mukaan työskentelyyn. Tarkoituksena yhteistyössä on tilanteen hahmottaminen kokonaisvaltaisesti suunnittelua ja päätöksen tekoa varten. Viranomais-ten ja perheen on tarkoitus olla tasaveroisessa yhteistyössä ja löytää yhdessä perheelle tarvittavia toimintamuotoja tai tuen muotoja. (Heinonen ym. 2016, 185.)

Hyvä moniammatillinen yhteistyö edellyttävät selkeitä ja toimivia rakenteita. Moniammatillisella yhteistyöllä pidetään huolta, ettei perheitä jää palveluiden väli- maastoon sekä vältetään eri toimijoiden päällekkäisyydet (Heinonen ym. 2016, 176). Moniammatillinen kokonaisuus on parhaimmillaan, kun ammattilaiset tietävät keneen olla yhteydessä, kun he tarvitsevat täydentävää asiantuntemusta (Arnkil & Seikkula 2009, 13). Yhdistelemällä eri asiantuntijoiden tietoja voidaan saada kokonaisvaltainen kuva tietystä tilanteesta, mikä auttaa oikeaan ratkaisuun päätyemisessä (Jaakkola, Kekoni, Mönkkönen, Pehkonen & Profiam Sosi- aalipalvelut Oy:n henkilöstö 2019, 113).

Heinosen ym. (2016, 185) mukaan varhaiskasvatuksessa toimii moniammatillinen yhteistyö, jossa koko henkilöstön osaamista, erilaisia vahvuuksia ja koulutusta hyödynnetään. Varhaiskasvatuksen järjestämistä tuetaan yhteistyöllä niin, että jokainen lapsi saa tarpeidensa ja kehityksensä mukaista kasvatusta, hoitoa ja opetusta. Yhteistyön toteuttamisen ja suunnitelmallisuuden vastuu on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33.) Heinonen ym. (2016, 187) toteaa, että työntekijöiden on hyvä keskustella lapsista tekemistään havainnoista oman tiimin tai työyhteisön kanssa, sillä jaetuilla havainnoilla voidaan tukea ja monipuolistaa yksilön näkemystä lapsen kasvusta ja mahdollisista huolista. Tarvittaessa työntekijät huolehtivat yhteistyön toteutumisesta myös monialaisesti. Tähän tarvitaan kuitenkin ensisijaisesti huoltajien suostumus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33, 56.)

Monialaisella yhteistyöllä tuetaan varhaiskasvatuksen toteutumista toimintayksiköissä vastaamaan lasten tarpeita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34). Varhaiskasvatuslain (540/2018, 7 §) mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa sekä luotava riittävät yhteistyörakenteet. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan niitä paikallisia ja alueellisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Näitä yhteistyötahoja ovat esimerkiksi neuvolan ammattilaiset, lastensuojelu sekä muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Merkitys näiden tahojen välisellä yhteistyöllä korostuu, kun lapsen hyvinvoinnista tai kehityksestä herää huoli. Yhteistyön merkitys korostuu myös, kun suunnitellaan ja järjestetään tukea lapselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 35.) Keskeinen asema lapsi- ja perhepalveluissa on varhaiskasvatuksella (THL 2019).

4.2 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatuksessa tärkeää on huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Sillä on tärkeä merkitys jokaiselle osapuolelle. Yhteistyön päämääränä on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen siihen, että he edistävät lasten terveellistä ja turvallista kasvua, oppimista ja kehitystä. Tätä yhteistä kasvatustyötä tukevat

tasa-arvoinen vuorovaikutus, luottamuksen rakentaminen ja keskeinen kunnioitus. Yhteistyön toimivuuden kannalta on tärkeää keskustella kasvatustyöhön tarkoitetuista arvoista, tavoitteista ja vastuista sekä henkilöstön kesken että hoitajien kanssa. Yhteistyö on aina vuorovaikutteista, mutta edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Päivittäiset tapahtumat ja kokemukset tulee jakaa lasten hoitajien kanssa aktiivisesti. (OPH 2018, 34.) Kekkonen ym. (2017, 69) mukaan on tärkeää kiinnittää huomiota myönteisiin ja kannustaviin sekä lapsen kehitystä ja oppimista kuvaaviin palautteisiin.

Hoitajien tunne siitä, että voi luottaa varhaiskasvattajien toimivan lapsen parhaaksi kaikissa tilanteissa, on tärkeää. Lasten hoitajien ja työntekijöiden välistä luottamusta tukee työntekijöiden myönteinen näkemys ja suhtautuminen lapseen kannustavasti sekä hyväksyvästi. Työntekijöiden lapsen tuntemaan oppimisen ja myönteisen palautteen myötä syntyy myös luottamusta, jota tarvitaan huolien ja vaikeuksien puheeksi ottamiseen. (Kekkonen ym. 2017, 71.) Nämä hoitajien ja henkilöstön väliset keskustelut päivän aikana tehdyistä havainnoista luovat pohjan lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle (OPH 2018, 34).

Vaikka ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen hoitajilla, on työntekijöiden tuettava heitä kasvatustehtävässään. Työntekijöiden on tarjottava hoitajille tarpeellista apua riittävän varhaisessa vaiheessa sekä tarpeen vaatiessa ohjattava lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 470/2007.) Yhteistyössä tulee huomioida perheiden moninaisuus, hoitajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät monet kysymykset sekä lasten yksilölliset tarpeet. Tarvittaessa vuorovaikutuksen molemminpuolisen ymmärtämisen parantamiseksi voidaan käyttää tulkkia. Yhteistyöllä voi olla erilaisia muotoja ja tehtäviä koko lapsen varhaiskasvatuksen ajan. (OPH 2018, 34.)

Yhteiskunnassa häpeää, leimautumista ja joissain tilanteissa syyllisyyttä liittyy moniin perheen vaikeuksiin. Siinä, miten perheet kertovat ongelmistaan, voi olla varautuneisuutta, sillä hoitajat eivät halua oman lapsensa leimautuvan. Lisäksi pelätään, että työntekijöiden suhtautuminen lasta ja perhettä kohtaan muuttuu. Työntekijöiden on tärkeää rohkaista hoitajia kertomaan vaikeuksista ja perheen

muuttuneista tilanteista, jotta lasta voitaisiin tukea varhaiskasvatuksessa mahdollisimman hyvin. Varhaiskasvatuksen työntekijän kokemus sekä lapsen ja perheen tuntemuksen hyödyntäminen on tärkeä osa monialaista yhteistyötä, kun suunnitellaan lapselle ja perheelle heidän tarvitsemaansa tukea. (Heinonen ym. 2016, 189–190.)

4.3 Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö ja sen kehittäminen

Joensuun varhaiskasvatussuunnitelman (2019, 46) mukaan yhteistyötä lastensuojelun kanssa tehdään tarvittaessa ja yhteistyön ensisijaisena tavoitteena on lapsen hyvinvoinnin lisääminen. Yhteistyöpalavereita on suunniteltu varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille.

Usein lapsi ja perhe tarvitsevat tukea, johon tarvitaan laajempaa monialaista yhteistyötä. Tällaisia tuen tarpeita tulee arvioida laajasti lapsen hyvinvoinnin kannalta. (Heinonen ym. 2016, 185.) Monialainen yhteistyö lastensuojelun ja muiden tahojen kanssa tapahtuu kuitenkin huoltajien suostumuksella. Yhteistyössä tarkoituksena on hyödyntää varhaiskasvatuksen näkökulmaa. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 46.) Lastensuojelun ollessa yhteistyön osapuoli on hyvä muistaa, että lastensuojelu tarkastelee asiaa aina lapsen näkökulmasta (Heinonen ym. 2016, 185).

Yhteiskunnassa tavoitellaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suunnattavia tukia niitä tarvitseville perheille, jotta tarvittava tuki tulisi ennen tuen tarpeiden kasautumista ja palvelujen yhteen sovittamisen vaikeutumista. Parhaiten annettusta tuesta hyödytään, kun se saadaan luontevasti osana arkea. Tärkeä vaikutus on eri tuen muotojen välisillä sujuvilla ja joustavilla siirtymillä. (Heinonen ym. 2016, 175.)

Toikon & Rantasen (2009, 14) mukaan kehittäminen on konkreettista toimintaa, jonka avulla tavoitellaan jonkin määritellyn päämäärän saavuttamista. Prosessin laajuus, kohde ja lähtökohdat vaihtelevat. Kehittämistoiminnalla voidaan tavoitella jonkin toimintatavan tai rakenteen kehittämistä. Kehittää siis voi niin yhden

työntekijän työskentelytapoja kuin koko organisaation toimintatapoja. Kehittämistoiminnalla voidaan parantaa ja edistää asioita. Kehittämistoiminnalla tavoitellaan muutoksen aikaansaamista aiempaan toimintatapaan tai toimintarakenteeseen. Sen hetkisen tilanteen ja toiminnan ongelma tai ajatus uudesta toimivatkin usein lähtökohtina kehittämistoiminnalle. Tutkimuksien tuottamia kuvailevia ja teoreettisia tietoja voidaan hyödyntää ja soveltaa kehittäessä jotakin toimintaa. Tutkimuksella tuotettua tietoa voidaan siis soveltaa käytäntöön. (Rantanen & Toikko, 2009, 14, 16, 19–20.)

Varhaiskasvatuksen kehittämisalueina korostuvat seudullinen yhteistyö, tiedon tuottaminen ja kehittämistyön levittäminen kentällä työskenteleville varhaiskasvatuksen työntekijöille. Erilaisissa varhaiskasvatuksen alan kehittämishankkeissa on luotu yhteistyömalleja kunnan varhaiskasvatuksen ja muiden lapsiperheiden palveluiden kanssa sekä kehitetty verkkokonsultaatiopalvelu. Lisäksi kehittämishankkeissa on kiinnitetty huomiota lasten ja vanhempien osallisuuteen ja hyvinvointiin sekä edistetty erityislastentarhanopettajan palveluiden saatavuutta. (Alila ym. 2014, 32.) Kekonin, Mönkkösen ja Pehkosen (2019, 8) mukaan työn ja työelämän uudistamisen edellytyksenä on toimiva yhteistyö ja vuorovaikutus.

Koskimiehen & Pyhäjoen (2009, 195) mukaan dialogisen työskentelyn ja sen suhteen toteutuminen vaatii orientoitumista ja tukea, sillä kyse on toisten kanssa tapahtuvasta kommunikaatiosta ja yhteistyöstä. Dialogilla tarkoitetaan keskustelua, jolla rakennetaan yhteistä, jaettua ymmärrystä. Dialoginen työskentely on merkityksellistä moniammatillisessa yhteistyössä. (Isoherranen 2007, 65.) Jokaisen on tietoisesti muunnettava omaa toimintaansa. Tähän tarvitaan ammattilaisten ja perheen välistä sekä johtamisessa tapahtuvia rajojen ylittäviä toimintakäytäntöjä. (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 195.)

5 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Elina Latvalan ja Eeva-Kaisa Seppäsen (2015) opinnäytetyössä on selvitetty varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyölle konkreettisia ehdotuksia yhteistyön vahvistamiseksi. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineisto on kerätty avoimella ryhmähaastattelulla. Kohderyhmänä on toiminut varhaiskasvatuksen työntekijät, päiväkodin johtajat sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Tuloksista ilmenee varhaiskasvatuksen haluavan lisää tietoa muun muassa lastensuojeluprosessista, lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja yhteisistä perheistä. Varhaiskasvatus toivoi saavansa lisää tietoa myös mahdollisuudestaan konsultoida lastensuojelua. Päivystysnumerosta varhaiskasvatus toivoi saavansa enemmän ohjeistusta, jotta siihen voi soittaa matalla kynnyksellä huolen ollessa vielä pieni. Varhaiskasvatus on nostanut esiin ongelman varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisessä tiedonkulussa. Varhaiskasvatuksen on annettava tarvittaessa tietoa lastensuojelulle, mutta varhaiskasvatus ei saa vastaavasti tietoa lastensuojelulta. Yksipuolisen tiedonkulun vuoksi varhaiskasvatus on kyseenalaistanut yhteistyön parantamisen mahdollisuuden. Varhaiskasvatuksen työntekijät toivoivat saavansa enemmän tietoa yhteisistä perheistä, mutta ymmärsivät salassapitovelvollisuuden vaikutuksen avoimuuteen. (Latvala & Seppänen 2015, 22, 42–44.)

Riika Mari Hopparin (2014) pro gradun aineisto kerättiin seitsemää asiantuntijaa haastatteleamalla ja aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Keskeisenä tuloksena oli varhaiskasvatuksen kokemus yhteistyön vastuun jakamattomuudesta. Yhteisvastuuta kokonaisuudesta toivottiin enemmän muilta yhteistyötahoilta. Yhteistyötä lastensuojelun kanssa todettiin hankaloittavan epätieto lasta koskevien tietojen jakamisesta, henkilöstövaihdokset ja organisaatiomuutokset. Yhteistyötä voitaisiin kehittää tutkielman mukaan yhteisillä säännöllisillä tapaamisilla ja toimintamalleilla. (Hoppari 2014, 3, 68, 70–71.)

Lastensuojelun Keskusliiton ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian (2010) tutkimuksessa haluttiin tietoa ammattiryhmien kokemuksista eh-

käisevästä lastensuojelusta. Kokemuksia kerättiin yhteistyöstä, lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja lastensuojelulain aiheuttamista muutoksista työhön sekä palvelujen riittävydestä. Kysely kohdistettiin useille ammattiryhmille, kuten varhaiskasvatuksen ja neuvolan työntekijöille sekä sosiaalitoimelle. Tuloksien mukaan apua lastensuojelukysymyksiin saatiin asiantuntijoilta aika toimivasti. Yhteistyön toimivuuteen suhtauduttiin varhaiskasvatuksessa kuitenkin kriittisemmin kuin muissa ammattiryhmissä. Yhteistyön koettiin parantuneen ja helpottuneen, mutta silti sen koettiin edelleen olevan liian vähäistä ja riittämätöntä. (Paavola 2010, 3-4, 7, 10.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tämän laadullisen opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä sekä sen kehittämisen tarpeita varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön tutkimustehtävinä oli selvittää

1. Millaista yhteistyö on varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä varhaiskasvatuksen näkökulmasta?
2. Miten yhteistyötä voitaisiin kehittää varhaiskasvatuksen näkökulmasta?

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Joensuun kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Joensuussa on kunnallisten ja yksityisten päiväkotien lisäksi perhepäivähoitoa sekä avointa varhaiskasvatusta (Joensuun kaupunki 2019a). Varhaiskasvatus on osa Joensuun hyvinvoinnin toimialaa, johon kuuluvat myös liikunta, opetus ja kulttuuripalvelut (Joensuun kaupunki 2019b).

7 Opinnäytetyön toteutus

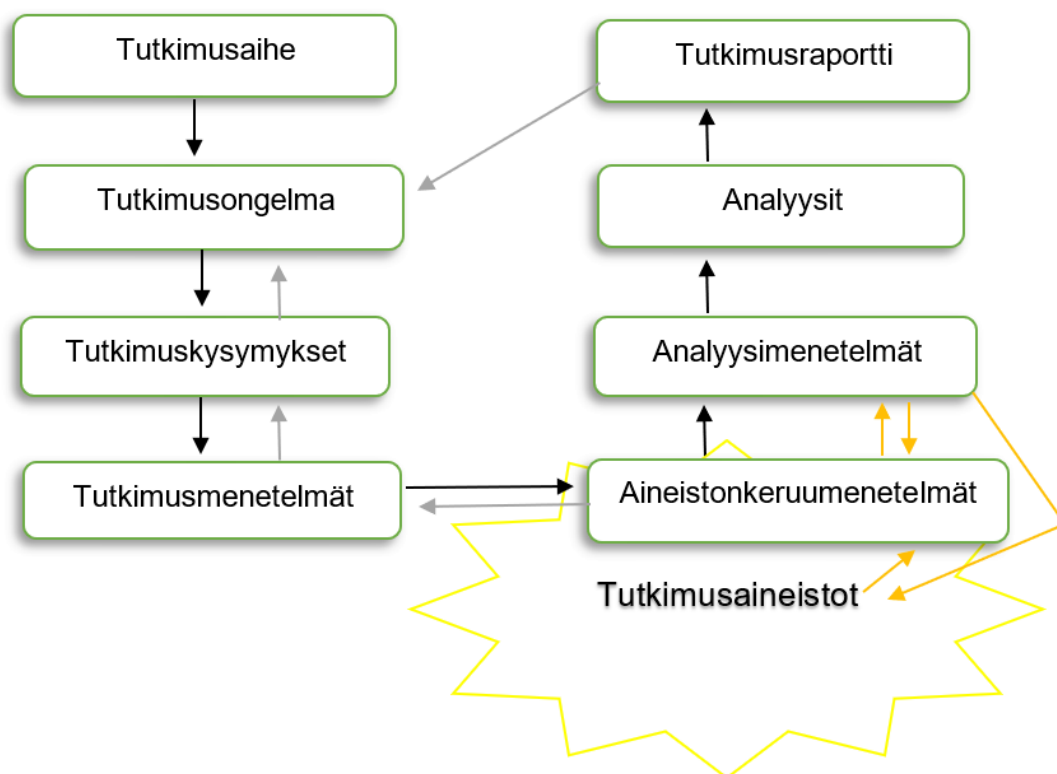
7.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja ymmärtää jotakin tiettyä ilmiötä sekä pyrkiä sen kokonaisvaltaiseen tutkimiseen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan merkityksiä ja ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät asioita. Tutkimuksen tekemiseen liittyy suora kontakti tutkittavan ja tutkijan välille, kun tutkija menee tutkittavan ilmiön pariin havainnoimaan tai haastattelemaan ihmisiä. Kerätty tieto muodostuu siis tutkimustuloksiksi tutkijan kautta. (Kananen 2008, 24–25.) Sarajärvi & Tuomi (2018, 25) kirjoittavat myös teorian käytön tärkeydestä, mikä on olennainen osa laadullista tutkimusta. Tutkimustulokset muodostuvat subjektiivisesti tutkijan ymmärryksen avulla. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 25.)

Laadullisella tutkimuksella ei tavoitella tilastollisia yleistyksiä tai totuuden löytämistä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata jotakin ilmiötä, antaa teoreettinen tulkinta ilmiölle tai ymmärtää jotakin tiettyä toimintaa, joka on suoralta havainnolta näkymättömissä. Ihmisten käsityksien ja kokemusten kautta tehdään tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 98.) Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Dokumentilla tarkoitetaan esimerkiksi kirjoja, artikkeleita, tutkimuksia ja raportteja. Näitä voidaan käyttää yhdisteltyinä tai rinnakkain tutkimusongelman mukaan. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 83.)

Tietoa, ohjeita, kuvauksia, malleja ja toimintaperiaatteita luodaan tutkimuksessa tutkittavasta asiasta tehtyjen tulkintojen avulla (Vilkka 2015, 136). Saadun tiedon ja tehtyjen tulkintojen avulla voidaan lisäksi kehittää tarvittavia asioita (Sarajärvi & Tuomi 2018, 83). Tyyliään laadullinen tutkimus on kuvaileva, eikä siinä ole tiukkoja sääntöjä, vaan aineiston analyysi on syklinen prosessi (kuvio 2) (Kananen 2008, 24–25). Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadulli-

nen tutkimus, sillä tarkoituksenamme oli saada selville varhaiskasvatuksen henkilökunnan näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Kuvio 2. Laadullinen tutkimusprosessi (mukaillen Kananen 2014, 28).

7.2 Kohderyhmä

Riittävän aineiston kerääminen on huomioitava tutkimusta tehtäessä, jotta tutkimus olisi edustavaa sekä yleistettävissä. Laadullisessa tutkimuksessa tarkkaa vastausta aineiston keräämiseen ei kuitenkaan ole, minkä vuoksi henkilöiden, joilta tietoa kerätään, on tärkeää tietää tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on oltava omaa kokemusta asiasta. Tiedonantajien valitseminen on harkittava tarkoitukseen sopivaksi. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 85, 98.) Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä olivat varhaiskasvatuksen työntekijät, jotka olivat koulutukseltaan varhaiskasvatuksen opettajia, pohjakoulutuksenaan yliopisto tai sosionomin koulutus.

Alun perin tarkoituksena oli haastatella opinnäytetyötämme varten myös lastensuojelun työntekijöitä, jotta olisimme saaneet molemmilta yhteistyön osapuolilta mielipiteet varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöstä ja sen kehittämismahdollisuuksista. Opinnäytetyön edetessä Siun sotella (Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä) ilmeni olevan linjaus opinnäytetöiden tekemisestä. Siun soten (2019) mukaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyö ei voi olla tutkimus, joka kohdistuu Siun soten työntekijöihin ja jossa tiedonkeruumenetelmänä käytetään muun muassa haastattelua. Tämän takia opinnäytetyössä tarkasteltiin tutkittavaa asiaa ainoastaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta.

7.3 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Opinnäytetyön aineiston hankimme teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelusta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu (Metsämuuronen 2008, 41). Tuomisen ja Sarajärven (2018, 87–88) mukaan teemahaastattelun tarkoituksena on saada merkittäviä vastauksia tutkimustehtävästä tai tutkimuksen ongelmanasettelusta ja sen tarkoituksesta. Vastaukset pyritään saamaan kysymysten, jotka liittyvät etukäteen valittuihin keskeisiin teemoihin, avulla. Toisaalta kysymykset perustuvat tutkimuksen tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn tietoon, eli viitekehykseen. Etuna teemahaastattelussa on mahdollisuus täsmentää ja syventää haastateltavien antamia vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018. 87–88.)

Opinnäytetyön aineistokeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelun haastattelurunkoon (liite 1) luotiin tutkimustehtävän ja teoreettisen viitekehyksen pohjalta kolme teema-aluetta: kun huoli herää, moniammatillinen yhteistyö ja kehittämisen tarpeet. Teema-alueet liittyvät tutkimuskysymyksiin ja koettiin, että näiden teemojen avulla saataisiin vastauksia kysymyksiin. Huolen herääminen nähtiin yhdeksi tarpeelliseksi teemaksi, sillä se liittyy lastensuojelun kanssa tehtävään yhteistyöhön vahvasti. Huolen herääminen ohjaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyön tarvetta lastensuojelun kanssa.

Haastattelurunko esihaastateltiin varhaiskasvatuksen opettajalla sen toimivuuden testaamiseksi. Hirsjärven ja Hurmen (2000, 73) mukaan teemahaastattelussa esihaastattelu on välttämätön ja tärkeä osa mahdollisten virheiden välttämiseksi. Haastattelurungon, aihepiirien järjestyksen ja hypoteettisten kysymysten muotoilun testaaminen on esihaastattelun tavoitteena. Tämä antaa mahdollisuuden muokata haastattelurunkoa entistä toimivammaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 72.) Esihaastattelun jälkeen haastattelurunkoon tehtiin pieniä muutoksia tarkentamalla kysymyksiä kysymysmuotoja muuttamalla.

Tutkimuslupa opinnäytetyön haastatteluiden tekemiseen saatiin varhaiskasvatuksen päälliköltä heinäkuussa 2019. Tämän jälkeen aloitimme etsimään haastateltavia opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön haastatteluun valikoitiin päiväkoteja satunnaisesti ympäri Joensuuta. Toimeksiantajamme laittoi ensin infoviestiä opinnäytetyöstä ja tulevasta haastattelusta kyseisiin päiväkoteihin. Myöhemmin opinnäytetyöntekijät laittoivat kyseisiin päiväkoteihin sähköpostia kysyen halukuudesta osallistua haastatteluun. Kaikilla ei ollut aikaa osallistua haastatteluun, joten satunnaisesti etsittiin muutama uusi päiväkoti haastateltaviksi. Yhteydenotot tehtiin sähköpostitse tai puhelimella.

Jokaiseen haastatteluun vietiin myös suostumuslomake (liite 2), jossa selvitettiin opinnäytetyömme aihe, haastattelun nauhoittaminen ja haastattelun perustuminen vapaaehtoisuuteen. Lisäksi suostumuslomakkeessa kerrottiin, että haastattelujen materiaalia käytetään vain opinnäytetyötä varten ja haastatteluaineistot ja litteroinnit eli aineiston puhtaaksikirjoitukset hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Lomakkeessa oli myös yhteystietomme sen varalta, että haastatteluun osallistuneille herää kysymyksiä tai palautetta vielä haastatteluiden jälkeen. Jokainen haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen. Haastattelut tehtiin nimettömästi eivätkä haastateltavien toimintayksiköt tule ilmi missään vaiheessa. Taustakysymyksinä kysyttiin haastateltavien pohjakoulutus sekä heidän työkokemuksensa määrä varhaiskasvatuksen alalla.

Opinnäytetyötä varten haastateltiin yhteensä seitsemää varhaiskasvatuksen opettajaa. Haastattelut tehtiin elokuun ja syyskuun aikana 2019. Tuomen & Sa-

rajärven (2018, 99) mukaan merkkinä aineiston riittävyydelle voidaan pitää aineiston kylläntymistä eli saturaatiota. Saturaatio tarkoittaa, että aineisto alkaa toistaa itseään tutkimuskysymysten kannalta riittävässä määrin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99.) Haastattelussamme saturaatiota alkoi esiintyä jo seitsemän varhaiskasvatuksen opettajan vastauksissa, joten näiden haastattelijoiden määrän katsottiin riittävän tarpeellisten tulosten saamiseksi.

Tutkimuksen edustavuutta ja yleistettävyyttä huomioitiin myös siten, että haastateltavista osa oli Joensuun kaupungin keskustan alueella olevista päiväkodeista ja osa Joensuun taajama-alueilla sijaitsevista päiväkodeista. Haastateltaviksi valittiin varhaiskasvatuksen työntekijöitä, sillä heillä on parhaiten kokemusta tekemästään yhteistyöstä lastensuojelun kanssa, minkä vuoksi heiltä ajateltiin saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta aiheesta.

7.4 Aineiston analysointi

Kanasen (2008, 88) mukaan analyysillä tarkoitetaan tiedon muokkausta, aineiston lajittelua tai aineiston koodausta. Tarkoituksena laadullisen aineiston analysoinnilla on lisätä informaatiota ilmiöstä, jota tutkitaan (Burns & Grove 1997, Strauss & Cobin 1998, Sarajärvi & Tuomi 2018, 122 mukaan). Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen sisältöjen analyysit toimivat tutkimuksen väljänä teoreettisena kehyksenä. Nämä tutkimuksessa käytetyt aineistot kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti ja luomaan sanallinen kuvaus tutkittavalle ilmiölle. Samalla aineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon ilman, että sen sisältämä informaatio häviää. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 91, 119, 122.) Analyysillä selkeytetään aineistoa, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä (Hämäläinen 1987, Strauss & Crbin 1990, 1998; Atkinson et al, 2000; Sarajärvi & Tuomi 2018, 122 mukaan).

Aineiston tutkimiseen käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sarajärven ja Tuomen (2018, 122) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi sisältää aineiston

redusoinnin eli pelkistämisen, aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn sekä abstrahoinnin eli teoreettisten käsitteiden luomisen. Ennen aineiston varsinaista analysointia on aineisto muutettava sellaiseen muotoon, joka mahdollistaa aineiston analysoimisen. Tällöin aineisto litteroidaan, eli kirjoitetaan puhtaaksi tekstimuotoon. (Metsämuuronen 2008, 48.)

Sarajärven & Tuomen (2018, 123) mukaan ensimmäinen vaihe sisällönanalyysissä on analysoitavan informaation eli datan pelkistäminen eli redusointi. Aineisto pelkistetään etsimällä tekstistä olennaisimmat asiat. Aineistoa voidaan teemoittaa ennakkoon laadittujen kysymysten kautta. Tällöin tarkastelussa on niiden merkityksien löytäminen, joista haastateltavat ovat kunkin teeman kohdalla puhuneet. (Moilanen & Räihä 2018, 60.) Tässä vaiheessa aineistosta karsiutuu pois tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat tiivistämällä dataa tai pilkkomalla sitä osiin. Auki kirjoitetusta aineistosta etsitään alkuperäisilmauksia ja niitä kuvaavia pelkistettyjä ilmauksia, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Nämä tutkittavaa ilmiötä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset listataan allekkain uudelle erilliselle tiedostolle. On huomioitava, että yhdestä aineiston lausumasta voidaan löytää myös useita pelkistettyjä ilmauksia. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 123.)

Sisällönanalyysi aloitettiin litteroimalla nauhoitetut haastattelut. Haastattelut litteroitiin kokonaan sana sanalta muuttamatta haastateltavien puhekielisyyttä. Haastatteluista kertyi litteroitua materiaalia 60 sivua. Litteroimamme aineiston fonttina käytimme Times New Romania, jonka fonttikoko oli 12 ja rivivälinä 1,5. Litteroinnit tarkastettiin uudelleen kuuntelemalla nauhoitukset toiseen kertaan ja korjattiin litteroinneista esimerkiksi kirjoitusvirheitä.

Haastatteluiden litteroinnin jälkeen perehdyttiin jokaiseen aineistoon. Analyysi tehtiin Sarajärven & Tuomen (2018) mukaisesti käyttäen luokittelua. Teksteistä poimittiin teemoihimme vastaavia asioita sekä muita usein tai tärkeiksi nousseita asioita. Työn selkeyttämiseksi käytettiin erivärisiä yliviivauskyniä. Jokaiseen teemaan liittyvät asiat yliviivattiin erivärisellä kynällä. Eri teemoihin liittyvät vastaukset oli helppo listata allekkain omiksi ryhmikseen uudelle tiedostolle. Tässä vai-

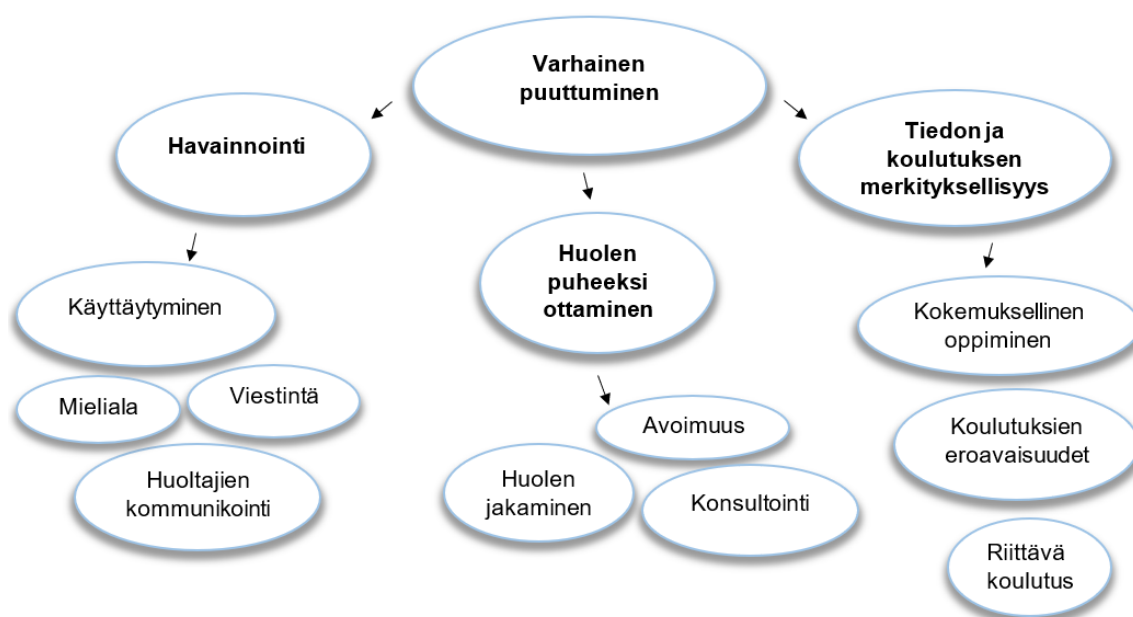
heessa aineistosta karsiutui pois tutkimukselle epäolennaiset kohdat. Tutkimukselle epäolennaiset ja merkityksettömät sanojen toistot sekä täytesanat, kuten ”niin” ja ”tuota” poistettiin.

Aineistosta poimitut ja listatut alkuperäisilmaukset pelkistettiin. Aineistoa käytiin läpi useaan kertaan ja aineistosta etsittiin samaa ilmiötä kuvaavia käsitteitä, joista muodostuivat alaluokat. Nämä alaluokat nimettiin kunkin luokan sisältöä kuvaavilla yleisemmillä käsitteillä. Tätä aineiston luokittelua jatkettiin alaluokista yläluokkien nimeämiseen ja edelleen yläluokista pääluokkien nimeämiseen. Sarajärven & Tuomen (2018, 125–127) mukaan analyysin ajan on huolehdittava, ettei polku alkuperäisdataan häviä. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan lopulta vastaus tutkimustehtävään. Tämä perustuu tutkijan päättelyyn ja tulkintaan, jolloin muodostettujen käsitteiden avulla rakentuu kuvaus tutkimuskohteesta. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 125–127.) Esimerkki yhden yhdistävän luokan kokoamisesta esitetään liitteessä 3.

8 Tulokset

8.1 Huolen herääminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen opettajia haastateltiin huolen heräämisestä ja heidän kokemuksensa perusteella nostettiin pääteemaksi varhainen puuttuminen (Kuvio 3). Varhaisen puuttumisen edellytykseksi nostettiin havainnointi ja huolen puheeksi ottaminen. Saatu koulutus ja tiedon määrä huolta herättävissä tilanteissa koettiin merkityksellisenä.

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia huolen heräämisestä

Haastatteluissa varhaiskasvatuksen työntekijät kertoivat huolen heräämisen olevan useimmiten lapsilähtöistä. Haastateltavien mukaan huoli herää havainnoitaessa muutosta lapsen käyttäytymisessä, mielialassa tai viestinnässä. Käyttäytymisen muutosten kerrottiin olevan jotakin lapsen normaalista käytöksestä poikkeavaa, syrjään vetäytymistä tai oppimisvaikeuksia. Mielialan muutoksista haastateltavat kertoivat huolen heräävän lapsen alakuloisuudesta, huonovointisuudesta sekä olotilan muutoksesta. Viestinnästä huolen heräämisen syiksi mainittiin lapsen puhumattomuus tai puheet sekä lapsen suoraan asiasta kertominen. Haastateltavista osa kertoi muutosten havainnoinnin olevan helpompaa, mitä paremmin he tuntevat lapsen.

Monesti se herää sellasesta lapsen käytöksestä tai tunnetilasta, et jos niiku huomaa, että lapsi on vaikka alakuloinen tai harmissaan...

Jos lapsen käytös on jotenki niikun semmosta sen lapsen normaalia käytöksestä jotenkin poikkeavaa niin erityisesti silloin tulee sellanen tunne, että nyt ei varmaan oo kaikki ehkä ihan hyvin...

Lähinnä se on varmaan joku muutos siinä lapsessa ja sen toiminnassa ja puheessa ja sellasessa. Tai puhumattomuudessa.

Tietysti lapsen oppimisvaikeuksista, syrjään vetäytymisestä... jos hän kertoo kotoa jotain, mikä tuntuu epäilyttävältä.

Haastateltavien mukaan huoli voi herätä myös lapsen huoltajilta. Huolen kerrottiin heräävän huoltajien kommunikoinnista, kuten äkillisestä yhteistyökyvyttömyydestä, vuorovaikutuksesta, huoltajien esiin tuomista asioista tai käyttäytymisestä.

Jos vanhempi yhtäkkii ei ollakkaan enää niin yhteistoimintakykyisiä...

Tietyllä tavalla myös huoli nousee siitä, että miten vanhemmat tuo tiettyjä asioita meille esille.

Joko se vanhempi tuo sen itse esiin, jolloin on helpointa tarttua, kun vanhempi itse sen sanoo.

Huolen herätessä haastateltavat kertoivat toimivansa ottamalla huolen puheeksi. Avoimuus ja konsultointi mainittiin tavoiksi toimia tällaisessa tilanteessa. Oman tiimin kanssa huolesta keskusteleminen todettiin ensimmäiseksi yleiseksi toimintatavaksi. Myös lapsen huoltajien kanssa avoimesti keskustelemisen kerrottiin olevan tärkeää. Tämän mainittiin tukevan molemminpuolista luottamusta ja yhteistyötä. Tarvittaessa heränneestä huolesta keskusteltiin myös esimiehen tai erityislastentarhanopettajan kanssa. Muutama haastateltavista mainitsi näiden tahojen lisäksi myös perhetyöntekijöihin yhteyden ottamisen. Suurin osa haastateltavista kertoi voivansa soittaa ja kysyä neuvoa lastensuojelusta huolta herättävissä tilanteissa. Lastensuojeluilmoituksen haastateltavat kertoivat tekevänsä tilanteen vaatiessa ja huolen ollessa suuri.

Ehkä ensimmäinen sellainen asia on, että yleensä juttelen meidän työtiimin kanssa, että onks hyö huomannu samoja asioita tai onko heillä huoli herännyt ja sit monesti yhdessä mietittään...

Puhuminen vanhempien kanssa, et se on tietysti tärkeätä, me ollaan luotu semmonen hyvä yhteishenki heidän kanssa...

...voi konsultoida myös lastensuojelluu. Sinne voi soittaa ja kysyy et minulla on tällöinen huoli...

Tiedon ja koulutuksen määrällä koettiin olevan merkitystä huolta herättävissä tilanteissa. Haastateltavat kertoivat oppimisen muokkautuvan lopulta kuitenkin kokemuksensa avulla. Riittävällä koulutuksella todettiin olevan pohjaa huolen heräämiseen ja sen parhaaksi toimimiseen. Eroja tähän saatuun koulutukseen havaittiin olevan eri koulutusalojen välillä.

Koulutuksen kautta aika vähän.

Kyl se oikeestaan tullu ihan kokemuksen kautta.

Se (saatu koulutus) on ollu riittävä, tietysti nyt vois vielä haluta lissää täsmä koulutusta.

Kollegat myös koki, et sosionomi lastentarhan opettajalla on parempi kokemus niiku koulutuksen pohjalta.

8.2 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä

Haastateltavien vastauksista tarkasteltiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden suhtautumista lastensuojelun kanssa tehtävään yhteistyöhön ja sen toimivuuteen. Vastauksista eniten esiin nousi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön puutteellisuus ja konsultoinnin toimivuus, jotka valikoitiin pääteemoiksi (kuvio 4).

Kuvio 4. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Varhaiskasvatuksen työntekijöistä monet toivat esille konsultoineensa puhelimitse lastensuojelua huolta herättävissä tilanteissa. Haastatteluissa työntekijät kertoivat soittaneensa lastensuojelulle kysyäkseen neuvoa sekä lastensuojelun työntekijöiden näkemystä heränneestä huolenaiheesta. Varhaiskasvatuksen

työntekijöistä monet kokivat konsultoinnin toimivaksi sekä sen, että varhaiskasvatuksessa heränneeseen huoleen reagoidaan vakavasti lastensuojelun puolella.

Pystyy soittaa ihan vaan sitä et mul on tämmönen huoli heränny, niin sen oon kokenu hyväks. Ei oo ensimmäisenä se suuri kynnyks tehä lastensuojeluilmoitusta, vaan aina voi soittaa ja kysyy, että tämmönen huoli on heränny ja mitä pitäis ottaa huomioon ja kuinka tässä edetä.

Mulla on semmone käsitys et niihin lastensuojelun asioihin otetaan vakavasti heti, niihin puututaan ja se yhteistyö on saumatonta ja nopeaa, koska lapsi on kyseessä.

Tästä huolimatta haastatteluun vastanneista suurin osa varhaiskasvatuksen työntekijöistä koki varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisen tiedonkulun yksipuoliseksi. Varhaiskasvatuksen työntekijät kertoivat antavansa tietoja tarvittaessa lastensuojelulle, mutta eivät kokeneet saavansa tietoa takaisin päin. Osa varhaiskasvatuksen työntekijöistä kertoi tiedonkulun niukkuutta säätelevän tiukat lastensuojelussa olevat salassapitovelvollisuudet sekä lasten huoltajien valinnanvapaus siitä, saako lastensuojelu kertoa varhaiskasvatuksen työntekijöille mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta.

Tää on ollu ehkä minusta se haaste, et ku sie et saa sitä tietoo takaisinpäin. ...kumminki jos lapsi on asiakkaana itsellä, nii sit toivois myös, et kuinka minä pystyn häntä täällä arjessa tukemaan, täällä päiväkodissa.

Salassapitovelvollisuus, että eihän se kauheen avointahan se ei ole.

Myö ei välttämättä periaatteessa ees tietä, että lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkuus on, koska heiän ei oo sitä pakko meille kertoa.

Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteiksi tiedon kulun niukkuuden sekä avoimuuden puuttumisen. Tämä koettiin jättävän varhaiskasvatuksen työntekijät hieman tyhjän päälle. Tietämättömyys varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteisistä perheistä koettiin hieman harmilliseksi. Varhaiskasvatuksessa lasta haluttaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla, mikä ei kuitenkaan tietämättömyyden takia aina ole mahdollista.

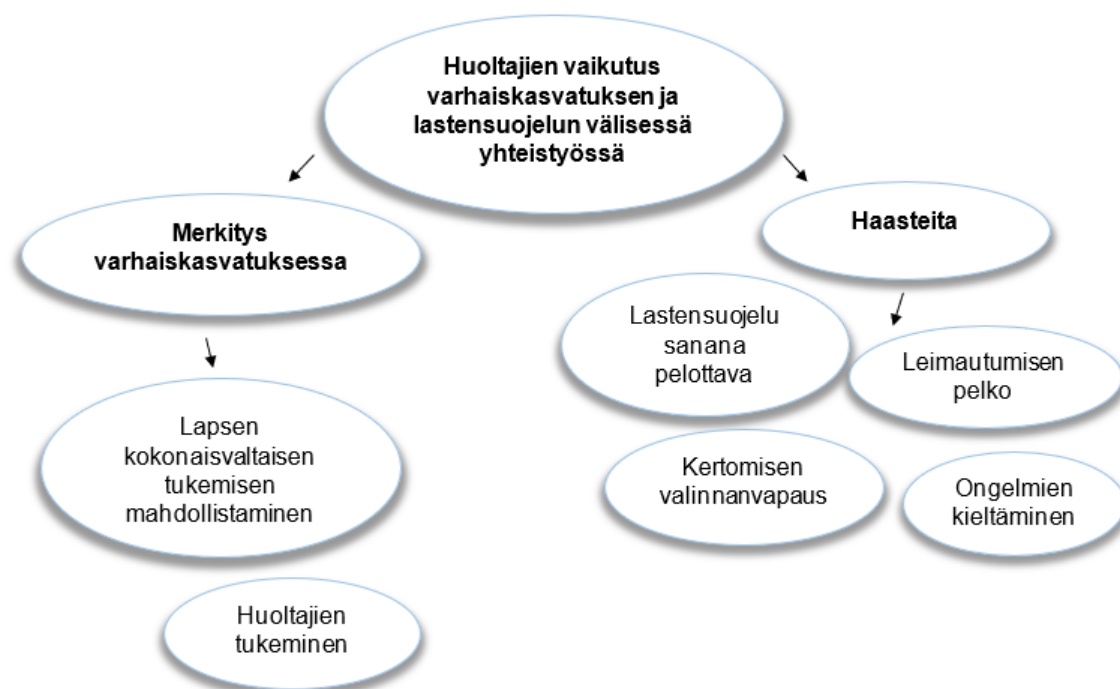
Tiedonkulku on varmaan niinku kaiken kaikkiaanki yhteistyön sen suurempia haasteita.

Meiltä kysyttiin ja meiltä meni tietoaakin, mut sitte tavallaan aina just tää, et mitenkä se jatko. Se on vähän semmonen kelju, et sitte tulee, että hei, ku jääpä vähän tyhjän päälle.

Eihän se meille sinällänsä kuulu, mitä siellä kotona tapahtuu, mut kyllä se lapsi monesti oireilee sit siellä päiväkodissa. Ja sitten et myö osattas häntä auttaa sitten siinä ja tukkee.

8.3 Huoltajien merkitys yhteistyöhön

Haastatteluissa monet varhaiskasvatuksen työntekijät toivat esille huoltajien vaikuttavan varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun väliseen yhteistyöhön. Haastatteluiden kautta ilmeni huoltajien vaikutuksen haasteita sekä millainen merkitys huoltajien päätettävissä olevasta tiedonannosta varhaiskasvatukselle on (kuvio 5). Nämä muodostuivat yhdeksi pääteemaksi.

Kuvio 5. Huoltajien vaikutus varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat lastensuojelun kanssa yhteistyötä tehdessä lasten huoltajat isona vaikuttavana tekijänä yhteistyön avoimuuteen. Haastatteluissa korostui huoltajien vapaaehtoisuus kertoa varhaiskasvatuksen työntekijöille mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta. Varhaiskasvatuksessa epä-tietoisuus yhteisistä perheistä lastensuojelun kanssa koettiin harmillisena, sillä lapsen ollessa asiakkaana myös varhaiskasvatuksessa haluttaisiin lapselle sekä hänen huoltajilleen antaa mahdollisimman riittävää tukea myös varhaiskasvatuksen puolella. Tieto mahdollisista lastensuojelun asiakkuuksista olisi merkityksellinen lapsen ja hänen huoltajien tukemisen kannalta.

Eihän se meille sinällänsä kuulu, mitä siellä kotona tapahtuu, mut kyllä se lapsi monesti oireilee sit siellä päiväkodissa. Ja sitten et myö osattas häntä auttaa sitten siinä ja tukkee.

Kumminkin, jos lapsi on asiakkaana itsellä, niin sit toivois myös, et kuinka minä pystyn häntä täällä arjessa tukemaan, täällä päiväkodissa. Perhettähän kohdataan kanssa päivittäin, et sitten pystys antamaan sitä tarvittavaa tukkee myös siinä.

Se ois sen lapsen hyvinvoinnin kannalta, että sie pystysit sitä lasta tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Monet haastateltavista varhaiskasvatuksen työntekijöistä kokivat haasteelliseksi huoltajien suhtautumisen lastensuojeluun. Haastateltavat ajattelivat huoltajien mahdollisesti kokevan lastensuojelun sanana pelottavana ja leimaavana tekijänä. Tämän ajateltiin olevan yksi tekijä, jonka takia huoltajat eivät välttämättä ole avoimia kertomaan mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta. Lisäksi haastatteluissa ilmeni mahdollisen ongelman kieltäminen. Varhaiskasvatuksen työntekijöistä monet kuitenkin toivat ilmi heidän halukkuutensa auttaa ja tukea lapsia sekä heidän huoltajiaan ja toivoivat, että asioita voitaisiin käsitellä avoimesti.

Se, että sie uskaltaisit niinkun kyssyy ja pyytää neuvoa ja apua, et tuntuu, et välillä perheetki on vähänniinku sitte yksin niitten asioiden kans, et ne ei aina uskalla.

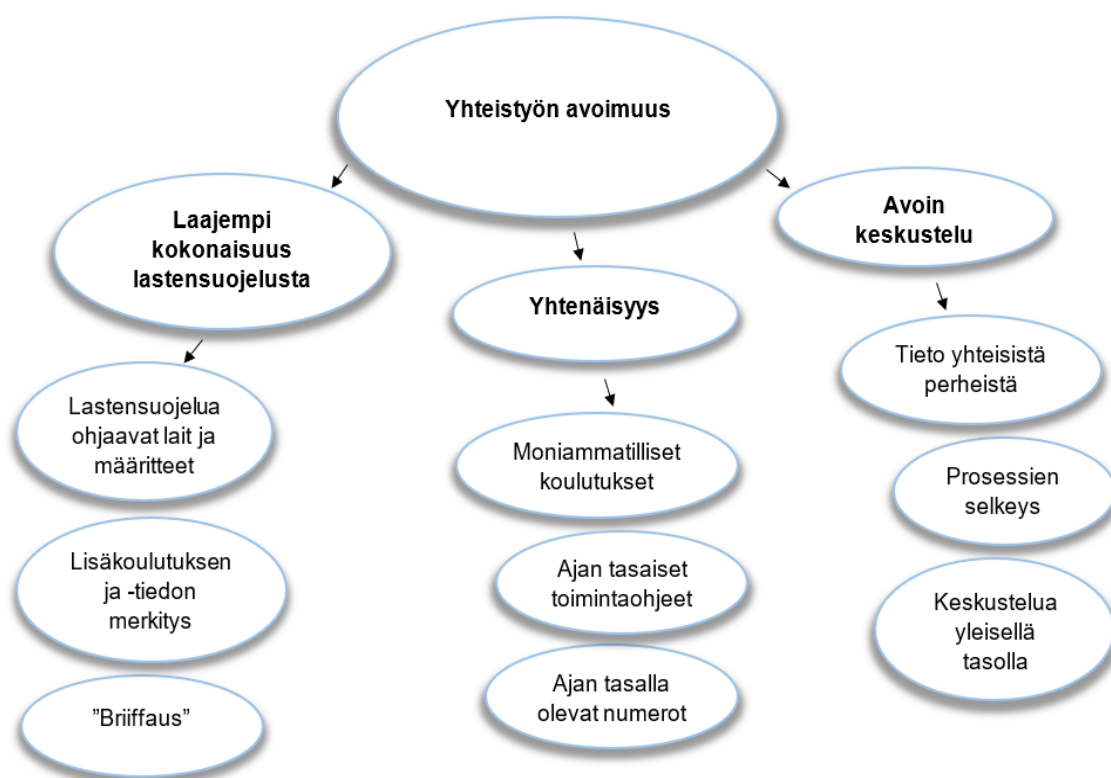
Tietysti joskus ongelma voi olla se vanhempi. Ja usein ehkä on se ongelma, et eli hänen suhtautumisensa siihen asiaan.

Niiku lastensuojelu sanana ja muutenkin koetaan monesti aika sellaisena vähän pelottavanaki ja semmosena, että sitä kavahdettaa.

Joillakin on se leimautumisen pelko niin suuri.

8.4 Yhteistyön kehittämisen tarpeet

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittämisen tarpeista kysyttäessä varhaiskasvatuksen työntekijät toivoivat avointa keskustelua, yhtenäisyyttä ja laajempaa kokonaisuutta lastensuojelusta. Pääteemaksi muodostui yhteistyön avoimuus (kuvio 6). Myös koulutus lastensuojeluun liittyvistä asioista koettiin merkittäväksi ja tarpeelliseksi ajantasaisen tiedon saamiseksi.

Kuvio 6. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä kehittämistarpeista.

Avointa keskustelua toivottiin lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välille. Suurin osa haastateltavista kertoi vastavuoroisuuden niukkuudesta, johon he kaipaivat muutosta. Haastateltavista osa koki jäävänsä osaltaan tietämättömiksi lastensuojeluun liittyvistä asioista. Myös yhteisistä perheistä kaivattiin tietoa.

Avointa keskustelua, jos ei muuten niin yleisellä tasolla.

Jääpä vähän tyhjän päälle.

Prosesseista, miten ne etenee. Et se ois itellekin selkee.

Tarvittas enempi tietoa lastensuojelun puolelta yhteisistä perheistä, se on niukkaa. Koettu varhaiskasvatuksen puolella se ongelmallisenä.

Vastavuoroisen yhteistyön lisäksi suurin osa haastateltavista kaipasi lisätietoa lastensuojeluun liittyen. Erityisesti tärkeäksi koettiin tietojen päivittäminen sekä laajempi kokonaisuus lastensuojelusta, esimerkiksi lisätieto lastensuojelun toimintaa ohjaavista laeista ja määritteistä. Haastateltavat tiedostivat, että lastensuojelun kanssa tehtävään työhön vaikuttavat lait ja salassapitovelvollisuudet, mutta niiden sisällöt olivat useille haastateltaville epäselvät. Jotkut haastateltavista eivät osanneet eritellä, mistä tarvitsisivat lisätietoa.

Tavallaa semmonen briiffaus, joka pitää aina ajan tasalla.

Ollaan vähän out ja ulkona määritteistä ja laista, mitkä määrittää, että missä mennään lastensuojelun puolella.

Tämmösellä yleisellä tasolla sitä viidakkoa sillä lailla aukasta, että mitkä ne on ne toimet ja tukitoimet yleensäki on, että, mitkä ne on ne säädökset.

Tietyllä tavalla aina välillä kerrata niitä lakipykälä ja muitakkiin, että se ois aina niiku itellekin selkee, että miten se homma mennee ja se nyt varmaan ois sellanen asia, mistä vois myös sosiaalityöntekijöiden kanssa yhdessä jutella myös.

Haastateltavat kokivat, että avointa keskustelua helpottaisi, jos varhaiskasvatuksessa olisi esillä päivitetyt tiedot. Tämä oli haastateltavien vastauksissa usein toistuva kehittämisen tarve, jolla tarkoitettiin ajan tasalla olevia numeroita ja toimintaohjeita huolta herättäviin tilanteisiin. Haastateltavat mainitsivat vaikutusta olevan myös sillä, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työntekijät tietävät tai tuntevat toisensa. Osa haastateltavista kertoi, että on helpompaa ottaa yhteyttä lastensuojeluun kysyäksään neuvoa, kun tietää ihmisen kenelle soittaa.

Toivotaan täällä, että meillä olisi hyvin selkkeitä se, että meillä olisi sellaset selkeet toimintaohjeet, et miten toimii, jos jotakin tällästä (huolta herättävää) tulee.

Pitää olla tietenki ne numerot tiedossa ja sitte tavallaa selvät toimintaohjeet.

Sit ku mie vielä ite tunnen ketä siellä (lastensuojelun puolella) on, ni onhan se hirmu paljon helpompaa tiiätkö mennä kysymään type-räkki kysymystä et mitä tässä tehdään.

Jokainen haastateltavista koki lisäkoulutuksen ja tiedon saamisen lastensuojelusta erittäin tärkeänä ja tarpeellisenä. Haastateltavat sanoivat lisäkoulutuksen ja tiedon olevan tarpeellista niin uusille kuin vanhoillekin työntekijöille, vaikka pohjakoulutuksessa olisikin saanut hyvät ja kattavat valmiudet huolta herättäviin tilanteisiin. Koettiin, että säännölliset päivitykset lisääisivät selkeyttä ja osaamista. Osa haastateltavista toi esille moniammatilliset koulutukset ja tapaamiset lastensuojelun kanssa. Tapaamisia oli jääty kaipaamaan niiden jäätyä pois. Haastateltavat, joilla oli kokemusta yhteisistä koulutuksista ja tapaamisista, kertoivat, että siellä ihmiset tulivat toisilleen tutuiksi, mikä oli vaikuttanut positiivisesti tehtävään työhön.

Tiijettäs selkeesti, et mitkä ne omat velvollisuudet on ja mihin pitää puuttuu ja miten se homma pittää viiä eteenpäin.

Tulee jatkuvasti tota nuorta porukkaa, uusia ammattilaisia ja sit me vanhemmat taijetaan jo unohtaakki asioita.

Muistin virkistys ei oo ikinä pahitteeks.

Ois vielä tärkeempää pitääakki tuommosia (moniammatillisia tapaamisia).

Yhteisten tapaamisten ja kokousten lisäksi eräällä haastateltavalla tuli mieleen myös vierailukäyntien mahdollisuus lastensuojelun kanssa. Haastateltava pohti, että lastensuojelun työntekijän vierailu päiväkodissa olisi varmasti hyödyllinen molemmiin puolin. Erilaisten tapaamisten uskottiin olevan toivottu asia varsinkin varhaiskasvatuksen puolella. Haastateltavat kertoivat olevansa kiinnostuneita lastensuojelun prosesseista ja mahdollisesta yhteistyöstä, sillä he työskentelevät päivittäin lasten ja perheiden kanssa arjen asioiden parissa. Perheen tukemiseen liittyvät koulutukset ja tiedon saaminen nousivat haastateltavien keskuudessa toivotuiksi koulutusten aiheiksi.

Kyllähän vois vaikka vierailukäyntejä käyä.

Tai joku, missä tapais toisen (lastensuojelun työntekijän), niin mie oon ihan varma, et sille aina päiväkotiväki haluaa mennä.

Siihen perheen tukemiseen muutenkin (koulutusta ja tietoa).

9 Pohdinta

9.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tuloksissa korostui varhaiskasvattajien näkökulma siitä, että lastensuojelun kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseksi olisi tarvetta ja halua. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat tiedonkulun olevan suurimpia haasteita yhteistyötä tehdessä. Varhaiskasvatuksella ja lastensuojelulla voi olla yhteisiä asiakkaita, mutta varhaiskasvatuksen työntekijät eivät yleensä ole tietoisia heistä ja tämä aiheuttaa varhaiskasvatuksen puolella paljon ihmettelyä. Tämän koettiin jättävän lapsen kokonaisvaltaisen tukemisen varhaiskasvatuksessa vajaaksi. Lapsi oireilee monesti myös päiväkodissa ja siksi olisi tärkeää tietää mahdollisista vaikuttavista tekijöistä ja tuen tarpeista. Hakalehdon (2018, 269) mukaan, varhaiskasvatus edistää lapsen kehityksen ja iän mukaista kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua, terveyttä ja kehitystä kiinnittäen huomiota lapsen mahdolliseen yksilölliseen tuen tarpeeseen.

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön tiedonkulkuun voi tuloksia tarkastellessa huomata, että huoltajilla on siihen suuri vaikutus. Huoltajilla ei ole velvollisuutta kertoa varhaiskasvatukselle mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta. Lastensuojelukaan ei saa kertoa mahdollisesta asiakkuudesta ilman huoltajien suostumusta, vaikka tämä voisi olla lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta tarpeellista. Kuten Heinonen ym. (2016) on todennut, lastensuojelun asiakirjat ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä ja tämän takia tiedonvaihto lastensuojelussa on haasteellista. Lapsen edun kannalta on joskus tärkeää, että eri palveluiden asiantuntijat ovat tietoisia lapsen ja perheen tuen ja avun tarpeista, mutta tietoja lasten asioista voidaan vaihtaa ainoastaan huoltajien suostumuksella. (Heinonen ym. 2016, 200; Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 46.)

Varhaiskasvatuksessa ajateltiin lastensuojelun asiakkuudesta kertomisen olevan pelottava ja leimaava tekijä, minkä vuoksi huoltajat eivät halua kertoa perheen oikeasta tilanteesta varhaiskasvatukselle. Lisäksi mahdollisen ongelman kieltäminen voi olla yksi syy tähän. Heinosen ym. (2016) mukaan, yhteiskunnassa häpeää, leimautumista ja joissain tilanteissa syyllisyyttä liittyy moniin perheen vaikeuksiin. Siinä, miten perheet kertovat ongelmistaan voi olla varautuneisuutta, sillä huoltajat eivät halua oman lapsensa leimautuvan. Lisäksi pelätään, että työntekijöiden suhtautuminen lasta ja perhettä kohtaan muuttuu. (Heinonen ym. 2016, 189-190.)

Avoimuuden kannalta myös varhaiskasvatuksen ja perheen väliset suhteet ja luottamuksellisuuden rakentaminen ovat tärkeitä. Luottamukselliset välit voivat madaltaa huoltajien kynnystä kertoa mahdollisista ongelmista. Heinonen ym. (2016, 189-190) tähdentää, työntekijöiden on tärkeää rohkaista huoltajia kertomaan vaikeuksista ja perheen muuttuneista tilanteista, jotta lasta voitaisiin tukea varhaiskasvatuksessa mahdollisimman hyvin. Huoltajien tunne siitä, että voi luottaa varhaiskasvattajien toimivan lapsen parhaaksi kaikissa tilanteissa, on tärkeää (Kekkonen ym. 2017, 71).

Vaikka tiedonkulun avoimuudessa tuloksia tarkastellessa koettiin olevan puutteita, konsultoivat monet varhaiskasvatuksen työntekijöistä kuitenkin lastensuojelua matalalla kynnyksellä huolen herätessä. Varhaiskasvatuksessa huoli on voinut herätä, kun lapsen käytöksessä ja olotilassa on havaittu jonkinlaista muutosta, kuten puhumattomuutta ja alakuloisuutta. Huoli on voinut herätä myös lapsen puheista tai huoltajien toimista, kuten äkillisestä yhteistyökyvyttömyydestä. Hohdin & Karlssonin (2013, 164) mukaan tällaisten hyvinvoinnin tekijöiden tunteminen ja tunnistaminen auttaa ehkäisemään pahoinvointia ja tukemaan hyvinvointia. Heränneestä huolesta kerrottiin keskusteltavan oman tiimin kanssa sekä tarvittaessa esimiehen ja erityisopettajan kanssa.

Konsultoinnin avulla varhaiskasvatuksen työntekijät kertoivat saaneensa lastensuojelun näkemyksen huolta herättäviin tilanteisiin sekä neuvoja, kuinka tilanteessa kannattaisi edetä. Latvalan & Seppäsen (2015) opinnäytetyössä ilmeni

varhaiskasvatuksen toive saada lisätietoa mahdollisuudestaan konsultoida lastensuojelua. Päivystysnumerosta varhaiskasvatus toivoi saavansa enemmän ohjeistusta, jotta siihen voisi soittaa matalalla kynnyksellä huolen ollessa vielä pieni. (Latvala & Seppänen 2015, 42.) Eri kaupungeissa voidaankin päätellä olevan erilaisia toimintatapoja lastensuojelun konsultoinnin suhteen. Toisaalta taas voidaan miettiä, onko vuosien aikana tapahtunut kehitystä lastensuojelun konsultoinnin osalta. Moniammatillinen kokonaisuus on parhaimmillaan, kun ammattilaiset tietävät keneen olla tarvittaessa yhteydessä (Arnkil & Seikkula 2009, 13).

Tuloksissa kehittämisen tarpeiden osalta tärkeäksi alueeksi ilmeni avoimuus varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Yhteistyölle kaivattiin vastavuoroisuutta. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden puolelta ilmeni tunne siitä, että he jäävät osaltaan tietämättömiksi lastensuojelun asioista, jonka koettiin vaikuttavan negatiivisesti yhteistyön sujuvuuteen. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä ilmeni olevan kiinnostusta ja tarvetta tietää enemmän lastensuojelua ohjaavista laeista, määritteistä ja salassapitoasioista sekä prosesseista. Tietoisuus näistä asioista vaikuttaisi myönteisesti varhaiskasvattajien työhön lapsen ja perheen tukemiseksi sekä osana ehkäisevää lastensuojelua. Paavola (2010, 25-26) kirjoittaa, että ehkäisevän lastensuojelun toimintatavoista ja yhteistyöstä tulisi olla selkeät suunnitelmat ja ohjeet, jotta moniammatillisuuden on mahdollista toteutua ilman tiedonkulun vaikeuksia. Lisäksi toivottiin yleisellä tasolla keskustelua lastensuojelun työntekijöiden kanssa, mikäli lasten ja perheiden nimillä ei voida keskustella salassapitosäännösten takia.

Tärkeäksi kehittämisen tarpeeksi osoittautui tuloksissa tietojen ja toimintatapojen päivittäminen. Ajantasaiset puhelinnumerot ja toimintaohjeet selkeyttäisivät varhaiskasvatuksen työntekijöiden toimintaa, mikä näkyisi myös työssä varmuutena ja osaamisena. Tuloksissa esille tulivat myös yhteiset kokoukset ja moniammatilliset tapaamiset lastensuojelun kanssa. Yhteisiä tapaamisia oli aiemmin järjestetty, mutta nyt niiden kerrottiin jääneen pois. Yhteisissä tapaamisissa työntekijät olivat tulleet tutuiksi toisilleen, minkä puolestaan koettiin helpottavan yhteydenottoa lastensuojeluun pienemmissäkin asioissa.

Eräs haastateltavista pohti myös vierailukäyntien järjestämistä puolin ja toisin lastensuojelun kanssa. Lastensuojelun työntekijöiden käynnit varhaiskasvatuksessa voisivat olla hyödyllisiä niin lastensuojelun, varhaiskasvatuksen kuin lapsen ja perheenkin kannalta. Heinosen ym. (2016) mukaan tärkeä vaikutus perheiden varhaisessa vaiheessa tarvittavien tukien saamiseen on juuri tällaisilla eri tuen muotojen välisillä sujuvilla ja joustavilla siirtymillä. Tämä estäisi tuen tarpeiden kasautumista ja palveluiden yhteensovittamista. (Heinonen ym. 2016, 175.)

Vastauksia saimme hyvin ja voimme todeta haastattelurungon kysymyksien vastaavan hyvin tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisellä yhteistyöllä on tarvetta ja yhteistyö koettiin varhaiskasvatuksen puolella usein haasteelliseksi vastavuoroisen tiedonkulun ja vuorovaikutuksen kannalta. Huoltajilla todettiin olevan myös suuri asema varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Kehittämismahdollisuuksia varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille varhaiskasvatuksen työntekijät ilmaisivat olevan useista eri näkökulmista.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereitä ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimuksen ja sen tuloksien uskottavuutta. Tutkimuksen ja tuloksien osoittaminen tutkimuksessa kertoo uskottavuudesta. Uskottavuutta lisää keskusteleminen tutkimukseen osallistuvien kanssa tutkimuksen tuloksista. Tällöin tutkimustulokset palautetaan osallistujille, jolloin he voivat arvioida tulosten paikkansapitävyyttä. Tuloksia on mahdollista muokata tässä vaiheessa osallistujien mukaan. Tutkijan tekemisissä oleminen riittävän pitkän ajan tutkimusilmiön parissa lisää uskottavuutta. Uskottavuutta voidaan vahvistaa myös tutkimuspäiväkirjan avulla, jossa pohditaan tutkimukseen tehtyjä valintoja sekä kuvaillaan kokemuksia. (Juvakka & Kylmä 2007, 127-128.) Yksi uskottavuuden edellytys on tutkimusprosessin etenemisen raportoiminen yksityiskohtaisesti. Tämä lisää tutkimuksen selkeyttä ja

ymmärrettävyyttä. Tarkoituksena on antaa lukijoille riittävästi tietoa tutkitusta ilmiöstä ja tutkimusprosessista. Tällöin lukijoilla on mahdollisuus arvioida tutkimustuloksia. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 164–165.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimusprosessi on kuvattu mahdollisimman selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Käsitteet on avattu ja opinnäytetyöntekijät ovat pohtineet myös opinnäytetyön tekemisen ajan työn rajoituksia sekä vahvuuksia. Opinnäytetyön uskottavuutta voi heikentää se, ettei tutkimuksen tuloksia ole esitetty ennalta haastatteluihin osallistuneille varhaiskasvatuksen työntekijöille ja annettu arvioitavaksi. Päiväkirjoja on kirjoitettu koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kirjoittaminen olisi voinut olla kuitenkin säännöllisempää ja yksityiskohtaisempaa, mikä olisi lisännyt uskottavuutta. Opinnäytetyöprosessi on ollut aika pitkä, mikä puolestaan lisää työn uskottavuutta, sillä opinnäytetyöntekijät ovat ehtineet perehtyä tutkittavaan ilmiöön ja prosessiin tässä ajassa.

Vahvistettavuus näkyy koko tutkimusprosessissa edellyttäen tutkimusprosessin kirjaamista tarkasti. Näin muut voivat seurata tutkimusprosessin etenemisen pääpiirteitä. (Yardley 2000, Juvakka & Kylmä 2007, 129 mukaan.) Myös vahvistettavuuden lisäämiseksi tutkijan on hyvä kirjoittaa päiväkirjaa tai muistiinpanoja, joita voidaan hyödyntää tutkimusprosessin aikana. Varsinkin laadullisissa tutkimuksissa suunnitelmat tarkentuvat tutkimuksen edetessä, jolloin muistiinpanoilla on tärkeä merkitys. Laadullisissa tutkimuksissa toiset tutkijat eivät välttämättä päädy aina samoihin tuloksiin, vaikka heillä olisi sama aineisto käytettävissä. Todellisuuksien moninaisuus ymmärretään laadullisessa tutkimuksessa, eikä erilaisten tulkintojen tekeminen tutkimuskohteesta vaikuta luotettavuuteen kielteisesti. (Juvakka & Kylmä 2007, 129.)

Refleksiivisyydellä tarkoitetaan tutkijan tietoisuutta omista lähtökohdistaan. Tällä tarkoitetaan tutkimuksen tekijän tietoisuutta ja arviointia siitä, miten hän vaikuttaa aineistoon ja tutkimusprosessiin. (Mays & Pope 2000, Malterud 2001, Horsburgh 2003, Juvakka & Kylmä 2007, 129 mukaan.) Tämä opinnäytetyö oli molempien opinnäytetyön tekijöiden ensimmäinen opinnäytetyö, joten aiempaa kokemusta ei tällaisesta työstä ollut. Molemmat opinnäytetyöntekijät olivat kuitenkin kiinnostuneita opinnäytetyön aiheesta, mikä vaikutti koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Aihe oli erittäin mielenkiintoinen sekä ollut ajankohtainen ja tutkittu aihealue jo jonkin aikaa.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen tuloksien siirrettävyyttä muihin saman tyyppisiin tilanteisiin. Tämä edellyttää riittävän kuvailevan tiedon esittämistä tutkimuksesta, kuten osallistujista sekä ympäristöstä. (Lincoln & Cuba 1985, Juvakka & Kylmä 2007, 129 mukaan.) Tässä opinnäytetyössä kohderyhmä oli valittu tarkasti huomioiden se, että osallistajat tietävät tutkittavasta aiheesta. Kohderyhmä rajautui Joensuun varhaiskasvatuksen työntekijöihin. Tulokset eivät ole siirrettävissä suoraan muihin paikkakuntiin, sillä vastaukset riippuvat jokaisen omakohtaisesta kokemuksesta ja näkemyksestä. Tuloksia voi kuitenkin verrata muihin paikkakuntiin tai alueisiin. Tutkimusprosessi puolestaan on siirrettävissä muiden kuntien tai alueiden varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimivuuden ja kehittämistarpeiden selvittämiseksi.

Luotettavuuteen vaikuttavat myös käytetyt lähteet. Hirsjärven ym. (2009, 113) mukaan kirjallisuuden valinnassa on tarkasteltava ja tulkittava lähteitä kriittisesti. Tässä opinnäytetyössä pyrittiin huomioimaan lähteiden valinta huolellisesti. Lähteiksi valikoitiin sellaiset julkaisut, joita pidettiin luotettavina ja opinnäytetyöhömme sopivina. Kirjalähteistä tarkistettiin, että niiden sisältö vastaa sitä, mitä opinnäytetyöhön haettiin. Käytetyistä lähteistä useita oli käytetty myös muissa opinnäytetöissä. Sähköisiä lähteitä etsittiin kansainvälisistä ja kotimaisista tietokannoista. Näissä kiinnitettiin huomiota julkaisuvuoteen, kirjoittajaan tai tutkijaan sekä julkaisun sisältöön. Kansainväliset lähteet pyrittiin lukemaan mahdollisimman tarkasti, jotta välttyttäisiin väärinymmärryksiltä ja lisättäisiin täten luotettavuutta. Lähteinä käytettiin myös kotimaisten tunnettujen organisaatioiden verkkosivuja, kuten Terveystietokeskuksen ja Hyvinvointivaltiosihteerin sivuja. Terveystietokeskuksen sivuja päivitetään usein ja niissä oleva tieto perustuu tutkittuun tietoon, joten niitä voidaan pitää luotettavana lähteenä.

9.3 Opinnäytetyön eettisyys

Hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla suoritettu tutkimus on eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja sen tulokset uskottavia. Keskeisiä lähtökohtia hyvälle tieteelliselle käytännölle ovat muun muassa tarkkuus ja huolellisuus tutkimustyössä, rehellisyys ja tutkimuksen tuloksia julkaistaessa avoimuuden ja vastuullisuuden tiedeviestinnän toteuttaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyön tulokset käytiin useasti läpi tarkasti ja huolellisesti. Tuloksia esittäessä pyrittiin rehellisyyteen mitään haastatteluista nousseita vastauksia muuttamatta.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan hyvä tieteellinen käytäntö sisältää etiikan näkökulmasta muiden tutkijoiden töiden ja saavutuksien huomioon ottamisen. Muiden tutkijoiden tekemiä töitä kunnioitetaan viittaamalla heidän julkaisuihinsa sekä huomioimalla niiden merkitys omassa tutkimuksessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Tässä opinnäytetyössä viitattiin asianmukaisella tavalla muihin tutkimuksiin ja lähteisiin sekä huomioitiin ne opinnäytetyössämme eroteltuna omasta kirjoitetusta tekstistämme ja tuloksistamme.

Yksi tutkimusetiikan keskeisimpiä asioita on tutkimusluvan hankkiminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Ennen haastateltavien etsimistä hankittiin tutkimusluvut. Haastateltaviksi valikoitui varhaiskasvatuksen työntekijät. Haastateltaville annettiin suostumuslomake (liite 3), jossa kerrottiin opinnäytetyön aihe ja tarkoitus. Lisäksi lomakkeessa kerrottiin haastattelun vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu tai olla vastaamatta kysymyksiin. Lomakkeessa tuli esille myös haastatteluaineistojen hävittäminen opinnäytetyön valmistuttua, sekä opinnäytetyöntekijöiden sähköpostiosoitteet sen varalta, että haastatteluun osallistuneille herää lisäkysymyksiä tai palautetta vielä haastatteluiden jälkeen. Kanasen (2008, 135) mukaan laadulliseen aineistoon liittyy luotamuksellisia tietoja haastateltavista, joten materiaalin käyttö vaatii aina luvan.

Haastattelut tehtiin yksityisyyden suojan varmistamiseksi nimettömästi. Kuulan (2011, 108) mukaan yksityisyyden suojaamiseksi haastateltavat eivät voi olla tun-

nistettavissa tutkimuksen julkaisusta. Luottamuksella annettavien tietojen suojaaminen ja aineiston käyttötarkoituksen määrittäminen muodostavat sisällön aineiston luottamuksellisuudelle. Tutkimusetiikka ja henkilötietolaki säätelevät näitä henkilötietojen ja muiden tunnistetietojen suojaamista. (Kuula 2011, 108.) Aineiston ja tuloksien kannalta oli merkitykseltä olla tuomatta ilmi haastateltavien sukupuolia tai kirjata heidän haastatteluitaan peitenimillä. Kuula (2011, 215) kirjoittaa aineiston olevan helposti epäselkeä tai vaikeammin ymmärrettävissä, jos aineistossa puhutaan useista eri ihmisistä toistuvasti jollakin merkillä.

Oikeudenmukaisuus on yksi tutkimustyötä ohjaava periaate, joka toteutuu, kun raportoidaan tärkeät tutkimustulokset (Ringheim 1995, Kylmä & Juvakka 2007, 154 mukaan). Avoimuus, rehellisyys ja tarkkuus merkitsevät tutkimustulosten eettistä raportointia tutkimuksen raportoinnin kaikissa vaiheissa (Leino-Kilpi & Tuomaala 1989, Orb ym. 2001, Kylmä & Juvakka 2007, 154 mukaan). Tutkimuksen tekijän on suojeltava tutkimuksen osallistujia kuitenkin samanaikaisesti. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden kuvaus tutkitusta ilmiöstä kuuluu raportoida mahdollisemman totuudenmukaisesti käyttämällä alkuperäisiä lainauksia. Tutkimuksen tekijän täytyy kuitenkin suojella haastateltaviaan ja tämä johtaa tasapainoiluun riittävän ja liiallisen tiedon antamisen välillä. (Kylmä & Juvakka 2007, 154–155.) Opinnäytetyössä alkuperäisistä lainauksista ei käy ilmi haastateltavista asioita, joiden perusteella haastateltavat olisivat tunnistettavissa.

Tutkimustuloksiin vaikuttavat tutkittava ilmiö, tutkimusmenetelmät sekä tutkija itse. Käytetyt menetelmät, käsitteet ja tutkimusasetelma ovat riippuvaisia tutkijasta, sillä tutkija valitsee käytettävät menetelmät. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa vaikuttavia tekijöitä ovat myös tutkijan ennakkoluulot ja uskomukset. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista, että tutkijan omat näkemykset ja asenteet sekoittuvat tutkimusmateriaaliin ja tulkintaan. Tutkija voi tiedostamattaankin vaikuttaa haastatteluiden tuloksiin erilaisilla ohjaavilla tai rajaavilla kysymyksillä. Lisäksi on mahdollista, että tutkija huomioi ja poimii haastatteluista ja tuloksista vain tietyn tiedon esimerkiksi ennakkonäkemyksensä ohjaamana. (Kananen 2008, 121–122.) Tutkimusmenetelmät pyrimme tarkastelemaan ja valitsemaan kriittisesti tutkimukseemme sopivaksi. Pyrimme myös välttämään ennako-ole-
tuksien ja uskomuksien tekemistä tietoisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Haastatteluiden kysymykset tehtiin mahdollisimman avoimiksi, jotta haastateltavia ei ohjattaisi kysymyksillä.

9.4 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen aloitettiin marraskuussa 2018. Opinnäytetyön tekeminen oli monivaiheinen prosessi. Opinnäytetyömme pääasiat on esitetty aikajana liitteessä 4. Marraskuussa valittiin aiheita ja haettiin toimeksiantoa. Huhtikuussa 2019 aiheemme opinnäytetyöhön muuttui, kun saatiin tieto, ettei lastensuojelun työntekijöitä voi haastatella Siun sotien linjausten takia. Opinnäytetyösuunnitelma hyväksyttiin kesäkuussa 2019. Heinäkuussa saatiin tutkimusluvut ja toimeksiantosopimukset kuntoon, minkä jälkeen päästiin etenemään haastatteluvaiheeseen. Haastatteluiden osalta suunnitelma viivästyi, sillä työntekijät palasivat töistä elokuun alussa, jolloin päästiin sopimaan haastatteluista. Myös haastatteluiden ajankohdat venyivät siitä, mitä oli aluksi ajateltu. Vuoden loppuun mennessä kirjoitettiin tulokset ja johtopäätökset valmiiksi, joten alkuvuodelle 2020 jäi enää opinnäytetyön esittely seminaarissa, opinnäytetyön viimeistely sekä valmistuminen. Opinnäytetyön valmistuminen viivästyi alkuperäisestä tarkoituksesta joulukuusta tammi-helmikuulle.

Opinnäytetyötä tehtiin yhdessä ja itsekseen. Yhteistyössä ei ollut ongelmia ja aikataulut onnistui molemmin puolin. Opinnäytetyön tekeminen parina koettiin hyvänä ratkaisuna, sillä se mahdollisti asioiden yhdessä pohtimisen sekä niiden ratkaisemisen. Kanasen (2008, 43) mukaan laadullinen tutkimus on luonteeltaan joustava tutkimusmenetelmä, jota käyttäessä tutkijan on tehtävä ratkaisuja, joiden vastauksia ei ole kirjoitettu tai annettu valmiiksi. Parityössä ei tarvinnut jäädä yksin erilaisten ratkaisujen äärellä, vaan ratkaisuja pohdittiin yhdessä. Lisäksi ideat ja näkökulmat laajenivat, kun opinnäytetyötä tehtiin yhdessä. Opinnäytetyön aiheen valinnan huomattiin olevan merkityksellinen asia koko opinnäytetyöprosessin kannalta, sillä kiinnostus aiheeseen vaikutti myönteisesti myös opinnäytetyön tekemiseen. Kanasen (2008, 42-43) mukaan kiinnostus aiheeseen lisää motivoitumista, jota kirjoittaja tarvitsee tehdäkseen opinnäytetyötä.

Opinnäytetyöprosessi oli ajoittain haastavaa ja hidasta. Opinnäytetyötä tehdessä tarvittiin kärsivällisyyttä ja stressinsietokykyä, kun suunnitelmiin tuli muutoksia tai tuntui ettei työn tekeminen edistynyt juuri yhtään. Suunnitteluvaiheesta opimme, että tiedonkeruuseen on varattava tarpeeksi aikaa. Aiheen kannalta tarvittavan teorian tiedon hankkiminen ja kokoaminen sekä haastatteluiden tekeminen veivät enemmän aikaa kuin olimme ajatelleet. Myös raportin kirjoittaminen vei oman aikansa. Opinnäytetyöprosessin aikana opittiin edelleen lisää asioita aikataulutuksesta sekä oman hyvinvoinnin huolehtimisesta. Omalla hyvinvoinnilla on suuri merkitys jaksamiseen ja omaan ajatuksen kulkemiseen.

Ammatillisen kasvun kannalta opinnäytetyön tekeminen laajensi näkemystä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työn tekemisestä. Opinnäytetyön tekeminen antoi lisää vahvistusta, kuinka tärkeää toimiva yhteistyö on sosiaalialalla. Teoriaan perehtymisen kautta opimme tärkeitä asioita, jotka vaikuttavat varhaiskasvatuksessa tehtävään työhön. Huomioitavia asioita on paljon. Varsinkin vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on suuri merkitys lasten, perheiden sekä monialaisen yhteistyön kannalta. Hyvillä asiakastyön valmiuksilla on tarvetta myös varhaiskasvatuksen työssä. Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni sosionomikoulutuksella olevan hyvät edellytykset huolta herättäviin tilanteisiin ja siihen, miten huolen herättyä lähdetään toimimaan. Lapsen yhteistyön kannalta voikin päätellä, että näkemyksien kannalta olisi parasta, että työparina toimisi sosionomi, varhaiskasvatuksen opettaja ja yliopiston varhaiskasvatuksen opettaja. Sosionomilla oli havaittu olevan laajemmat näkökulmat asiakastyöhön ja perheen ohjaukseen, kun taas yliopistokoulutuksen saaneella paremmin näkökulmaa lapseen ja kasvatukseen.

9.5 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Tarkoituksemme varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön näkökulman selvittämiseksi rajautui vain varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmaan, joten näkemys yhteistyön kehittämisestä jäi yksipuoliseksi. Tärkeää yhteistyön kehittämisen kannalta olisi saada myös lastensuojelun työntekijöiden näkökulma

asiaan. Tärkeää olisikin lastensuojelun työntekijöiden näkemyksen ja kehittämistarpeiden selvittäminen yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa. Jatkokehitysideana lastensuojelun työntekijöidenkin näkökulman selvittämisen lisäksi esiin ilmeni varhaiskasvatuksen puolelta toive selkeistä yhteisistä toimintaohjeista huolta herättäviin tilanteisiin ja esillä oleviin tarvittaviin puhelinnumeroihin. Joensuun varhaiskasvatuspalveluille voitaisiinkin kehittää yleiset selkeät toimintaohjeet varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille.

Huoltajilla todettiin olevan suuri merkitys varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisen yhteistyön toimivuuteen, sillä lasta koskevat tiedon vaihdot tapahtuvat huoltajien suostumuksella varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Monilla huoltajilla ei välttämättä ole tietoa siitä, kuinka merkittävässä asemassa muun muassa varhaiskasvatus on perheen tukemisessa sekä siitä, miten tärkeää varhaiskasvatuksen työntekijöiden olisi tietää lastensuojelun asiakkuudesta. Häpeän tunne ja pelko tulla leimatuksi ohjaavat varmasti monia huoltajia päätöksessään tiedon jakamisesta. Yhtenä hyvänä jatkokehitysmahdollisuutena olisikin tuoda esiin tietoa lapsen huoltajille lastensuojelusta ja pyrkiä saamaan kynnystä madallettua. Tärkeää olisi myös tuoda esille, millainen merkitys lapsen hyvinvoinnin kannalta tiedon julkitulemisella on. Asian tärkeyttä voisi informoida varhaiskasvatuksessa ja lastensuojelussa puolin ja toisin. Huoltajille voitaisiin järjestää tilaisuuksia esimerkiksi päiväkotiin, johon lastensuojelun työntekijöitä tulisi kertomaan esimerkiksi ehkäisevästä lastensuojelusta.

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisen yhteistyön toimivuus on tärkeää yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvointi alkaa jo lapsena, jolloin saadaan puitteet myöhempää elämäntapaa varten. Lasten viettäessä päiväkodissa suuren osan arjestaan, on varhaiskasvatuksen huolen heräämisen taidoilla ja käytännön toiminnalla paljon merkitystä. Yhteistyön toimivuus ja selkeys lastensuojelun kanssa olisi tärkeää jokaisen osapuolen kannalta.

Lähteet

- Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinon, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 31.8.2019.
- Anyon, Y., Austin, M., Berzin, S., Stone, S. & Taylor, S. 2012. Human Behavior and the social environment. Teoksessa Dulmus, C., Sowers, K. & Thyer, B. (toim.) Human Behavior in the Social Environment: Theories for Social Work Practice. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc, 1–41.
- Arnkil, T-E. & Seikkula, J. 2009. Dialoginen verkostotyö. Uud. painos. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79883/93ae45f6-b7c4-403f-9dff-643b813972bf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 11.11.2019.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. 2007. Beyond Quality in Early Childhood Education and Care. Languages and evaluation. Second edition. Abingdon: Routledge. <https://epdf.pub/beyond-quality-in-early-childhood-education-and-care-languages-of-evaluation-2nd.html>. 30.11.2019.
- Hakalehto, S. 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent.
- Halme, N., Nykänen, S., Perälä, M-L. & Salonen, A. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. <https://thl.fi/documents/10531/95613/Raportti%202011%2036.pdf>. 15.1.2020.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD – Books on Demand.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, J., Hujala, A., Kekoni, T., Laulainen, S. & Mönkkönen, K. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Kekoni, T., Mönkkönen, K. & Pehkonen, A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus Oy, 15-46.
- Hohti, R. & Karlsson, L. 2013. Lasta kannattaa kuunnella. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus Oy, 164-174.
- Hoppari, R.M. 2014. Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/3810/Moniammatillinen_yhteistyö_varhaiskasvatuksen_kokemana.pdf. 27.11.2019.

- Isoherranen, K. 2008. Vuorovaikutuskulttuuri muutoksessa. Teoksessa Isoherranen, K., Nurminen, R. & Rekola, L. (toim.). Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: Wsoy Oppimateriaalit Oy, 49-83.
- Jaakkola, A-M., Kekoni, T., Mönkkönen, K., Pehkonen, A. & Profiam Sosiaali-palvelut Oy:n henkilöstö. 2019. Kohti monitoimijaista kehittämistä. Teoksessa Kekoni, T., Mönkkönen, K. & Pehkonen, A. (toim.). Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus Oy, 112-148.
- Joensuun kaupunki. 2019a. Varhaiskasvatus. <https://www.joensuu.fi/varhaiskasvatus>. 12.11.2019.
- Joensuun kaupunki. 2019b. Hyvinvoinnin toimiala. <https://www.joensuu.fi/hyvinvoinnin-toimiala>. 12.11.2019.
- Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/3958508/Uusi+seutu-vasu+1.4+Joensuu+tarkennuksilla.pdf/81662570-6219-6f5a-83ac-5423e6ff55c5>. 18.9.2019.
- Juvakka, T. & Kylmä, J. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä, miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas - Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro-gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kekkonen, M., Lehti, K. & Tirkkonen, J. 2017. Dialogisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Haapasalo, T., Petäjä, H., Pulkkinen, H., Sandén, M., Tahvanainen, I. & Vuorelma-Glad, P. (toim.). Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 62-74.
- Kekoni, T., Mönkkönen, K. & Pehkonen, A. 2019. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Koskimies, M. & Pyhäjoki, J. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huolten vyöhykkeillä. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 186-196.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lahtinen, M., Vanttaja, U. & Vehkamäki P. 2018. Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/julkisuus_ja_tiedonhallinta_opetustoimessa.pdf. 13.5.2019.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lastensuojelun Keskusliitto. 2012. Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä kehitettävä. <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/lastensuojelun-ja-paivahoidon-yhteistyota-kehitettava/>. 13.5.2019.

- Latvala, E. & Seppänen, E-K. 2015. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön vahvistaminen. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87432/Latvala_Elina_Seppanen_Eeva-Kaisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 30.11.2019.
- Mahkonen, S. 2012. Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita.
- Mahkonen, S. 2016. Varhaiskasvatuslaki. Helsinki: Edita.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uud. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Moilanen, P. & Räihä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 5. uud. ja täyd. painos. Helsinki: PS-kustannus, 51-72.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Varhaiskasvatuspalvelut. <https://minedu.fi/varhaiskasvatuspalvelut>. 31.8.2019.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma. <https://peda.net/joensuu/jsv1/jsvtv/jsvptl/1vpjjsvpd>. 16.5.2019.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. 31.8.2019.
- Opetushallitus. 2019. Mitä on varhaiskasvatus? <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>. 31.8.2019.
- Paavola, A. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelun lain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää? Talentia ry ja Lastensuojelun Keskusliitto. https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf. 13.5.2019.
- Perustuslaki 731/1999.
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. painos. Helsinki: Tammi.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Siun Sote. 2019. Opinnäytetyöt. <https://www.siunsote.fi/opinnaytetyot>. 20.12.2019.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Sosiaali- ja terveystalvet. <https://stm.fi/sotepalvelut>. 11.5.2019.
- Tasala, M. 2019. Lasten ja nuorten psyykkistä hätää ei kuulla. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <https://www.talentia-lehti.fi/lasten-ja-nuorten-psyykkista-hataa-ei-kuulla/>. 13.5.2019.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Huolen vyöhykkeet. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet. 15.5.2019.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Huolen puheeksi ottaminen. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen. 21.9.2019.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Varhaiskasvatus. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatus>. 31.8.2019.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. 20.3.2019.
- Tutkimustieteellinen neuvottelukunta. 2019. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. <https://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>. 20.3.2019.
- Unicef. 2019a. Lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>. 17.9.2019.
- Unicef. 2019b. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>. 17.9.2019.
- Unicef. 2019c. Sopimus kokonaisuudessaan. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. 17.9.2019.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Juvenes Print.
- Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haastattelurunko

Teema 1. Kun huoli herää

- Milloin huolesi herää?
- Miten toimit huolen herätessä?
- Millaiseksi koet saamasi koulutuksen/tiedon määrän huolta herättäviin tilanteisiin?

Teema 2. Moniammatillinen yhteistyö

- Millaista yhteistyötä teette lastensuojelun kanssa?
- Millaista tiedonkulku on lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä?
- Millaisia haasteita koet tehdessäsi moniammatillista yhteistyötä?

Teema 3. Kehittämisen tarpeet

- Miten yhteistyötä voisi mielestäsi kehittää?
- Mihin asioihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota?
- Millaisista asioista kaipaat lisätietoa lastensuojeluun liittyen?
- Miten tarpeelliseksi koet lisäkoulutuksen/-tiedon saamisen varhaiskasvatuksen työntekijöille lastensuojelusta?

Suostumuslomake

Olemme sosionomiopiskelijoita Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyön Joensuun varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimivuudesta varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Tarkoituksena on saada teemahaastattelulla tietoa siitä, millaista yhteistyö on tällä hetkellä sekä miten sitä voitaisiin kehittää.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja se suoritetaan nimettömänä. Haastateltavan nimi ja työyksikkö eivät tule ilmi missään opinnäytetyön vaiheessa. Haastattelu on luottamuksellinen ja haastateltavan antamia tietoja käytetään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten. Haastattelu äänitetään ja käännetään tekstimuotoon sekä analysoidaan. Opinnäytetyönprosessin päätyttyä aineisto hävitetään. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua joulukuussa 2019. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Theseus-tietokannassa.

Mikäli haastattelun jälkeen ilmenee kysyttävää, meihin voi ottaa yhteyttä sähköpostitse.

henna.mustonen@edu.karelia.fi tai senja.kulmalahti@edu.karelia.fi.

____/____20____

Päivämäärä Paikka

Haastattelijoiden allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Taulukko: Esimerkki analyysin luokittelusta (Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana)

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
"Olen soittanu, et neuvoa, varmista- mista" "Yhessä sitä mietit- tään" "Varsinaista las- tensuojeluun kanssa tehtävää yhteistyötä on vä- hän" "Kiinni siitä, mitä se perhe haluaa. Haluaako hyö, että asia on meidän tie- dossa."	Tilanteen tarkaste- leminen Neuvon kysyminen Vähäisyys Asian esille tuomi- nen perheen pää- tettävissä	Tilanteen kartoit- taminen Näkemyksien ja- kaminen Yhteistyön vähäi- syys Perheen suostu- mus	Konsultointi	Puutteellinen yhteistyö
"Aika paljon niitten vanhempien kanssa, et mitä ne halluu ite kertoo asioista" "Aika yksipuolista" "Salassapitovelvol- isuus, eihän se kauheen avointa se ei ole." "Jääpä vähän tyh- jän päälle." "Hyö (lastensuo- jelu) soittellee sit, että miten tääl on menny."	Mitä huoltajat ha- luavat itse kertoa Tietämättömyys jatkosta Ei avointa Sosiaalityöntekijöi- den tarkentavat yhteydenotot	Huoltajien päätettä- vissä Yksipuolisuus Tietojen jakaminen	Vajavainen tie- donkulku	
"Ne ongelmat ja haasteet ehkä niinku kielletään" "Et sää sitä tietoo takasin päin." "Ollaan vähän out ja ulkona määrit- teistä ja laeista, mikä määrittää, että missä men- nään lastensuoje- lun puolella." "Selkeyttä ehkä vielä kaipaais lisää."	Suhtautuminen Ongelmakohtien kieltäminen Tiedonsaannin puute Tietämättömyys la- eista ja määrit- teistä	Huoltajien reak- tio Tiedon puute Epäselkeys	Sulkeutunei- suus	

Aikajana opinnäytetyöprosessin etenemisestä.

